

HØGSKOLEN STORD/HAUGESUND

VURDERINGSINNLEVERING

Emnekode: FN-BACH15

Emnenavn: Bacheloroppgave i natur og friluft

Vurdering: Bacheloroppgave: skriftlig rapport

Kandidatnr: 5

Leveringsfrist: 21.05.2012

Ordinær eksamen eller kontinuasjon: Ordinær

Fagansvarlig: Merete Sortland

Miljøvern i barnehagen

Bachelor

Hanne Gunderstad

21.05.2012

Sammendrag

Dette er en bacheloroppgave innen førskolelærerstudiet på 15 studiepoeng. Jeg har valgt å fokusere på miljøvern i barnehagen og kom frem til følgende problemstilling: *Hvordan arbeider barnehagen med miljøvern og hvor finner de ansatte materialet/inspirasjon for å kunne formidle miljøbevissthet på en best mulig måte til barna?*

For å kunne svare på problemstillingen valgte jeg å bruke kvalitativ metode, hvor jeg hadde fokus på intervju av styrer og pedagog i to forskjellige barnehager, og observerte i den ene barnehagen.

Det teoretiske utvalget jeg har benyttet er knyttet til problemområdet miljøvern i barnehagen.

Problemstillingen ble besvart gjennom resultatet jeg fikk ut ifra intervjuene og de observasjonene jeg gjorde, sammen med den teorien jeg har brukt. Konklusjon og endelig resultat er at barnehagen arbeider med miljøvern ved å fokusere på konkrete oppgaver og prosjekter som kildesortering, kompostering, økologisk kjøkkenhage og holdningsskapende arbeid med turer, og undersøkelser av kretsløpet, i naturen og plukking av søppel i nærområdet.

For å formidle miljøbevissthet på en best mulig måte til barna så er samarbeidet med organisasjonen "Grønn hverdag" fremhevet av begge barnehagene. Kurs, ekskursjoner, fagstoff og barnehagens styringsdokumenter er også nevnt som inspirasjon for de oppleggene barnehagen har i forbindelse med miljøvern.

This is a thesis from the study of early childhood education. The paper is 15 credits. I have chosen to focus on environmental protection in kindergarten and came to the following problem: how does kindergarten work with environmental protection, and where does the staff find material/Inspiration to disseminate environmental awareness in the best possible way for the children?

To answer the research question, I chose to use qualitative methods, where I focused on interviewing the kindergarten manager and teacher in two different kindergartens, and observed in one.

The theoretical range I have used is related to the problem area.

The research question was answered through the results I got, based on the interviews and observations I made, along with the theory I have used. The conclusion and final result is that kindergarten is working with environmental protection by focusing on specific tasks and

projects such as recycling, composting, organic vegetable garden and awareness- work with tours and investigations of the cycle of nature, and the picking of rubbish in the nearby area.

To impart environmental awareness in the best possible way for the children, the cooperation with the organization "Grønn hverdag" is highlighted by both kindergartens. Classes, field trips, academic material and kindergarten management documents are also cited as inspiration for the nursery schemes in connection with environmental protection.

Innhold

1.0	Innledning.....	7
1.1	Problemområde	7
1.2	Min bakgrunn	7
2.0	Teoridel	8
2.1	Begrepsavklaring.....	8
2.1.1	Miljøvern.....	9
2.1.2	Bærekraftig utvikling	9
2.1.3	Miljøbevissthet	9
2.2	Miljøvern i et historisk perspektiv	10
2.3	Verdens miljøutfordringer.....	10
2.3.1	Miljøvernarbeid rettet mot barn	11
2.4	Hvordan arbeider barnehager med miljøvern?.....	12
2.4.1	Styringsdokumenter	12
2.4.2	Pedagogisk arbeid	13
2.4.3	Grønn hverdag.....	14
2.4.4	Grønt flagg	14
2.4.5	Miljøfyrtårn	15
2.4.6	Natur og friluftsliv.....	15
3.0	Metode.....	16
3.1	Valg av metode.....	16
3.2	Kvalitativt forskningsintervju	17
3.2.1	Transkripsjon av intervju	17
3.3	Deltakende observasjon som metode	18
3.4	Utvalgsproblematikk	18
3.5	Etikk	18
3.6	Mulige feilkilder.....	19

3.7 Reliabilitet og validitet	19
4.0 Resultat av intervju og observasjon	20
4.1 Gjennomføring av kvalitativt intervju.....	20
4.2 Gjennomføring av observasjoner	22
4.3 Resultat.....	22
4.3.1 Hvor finner barnehagen inspirasjon?	22
4.3.2 Hvordan arbeider barnehagen med miljøvern, og hvilket fokus har de på barns miljøbevissthet og læringsutbytte?.....	23
4.3.3 Hvordan tilrettelegger eller bidrar kommunen til barnehagens arbeid med miljøvern?	24
4.3.4 Bærekraftig utvikling i barnehagen.....	24
4.3.5 Barnehagens fokusområde innen miljøvern.....	24
5.0 Vurdering av resultat.....	25
6.0 Oppsummering og konklusjon	30
7.0 Bibliografi	31
Vedlegg	34

1.0 Innledning

1.1 Problemområde

Miljøvern i barnehagen er et aktuelt tema som mange barnehager arbeider med. Mitt fokus og problemområde i denne oppgaven blir å se nærmere på hvordan barnehagen arbeider med miljøvern og på hvilken måte de ansatte arbeider for at barna skal få en forståelse for miljøvern og bærekraftig utvikling.

Følgende problemstilling ble derfor formulert: *Hvordan arbeider barnehagen med miljøvern og hvor finner de ansatte materialet/inspirasjon for å kunne formidle miljøbevissthet på en best mulig måte til barna?*

Jeg er også interessert i å se nærmere på hvordan barnehagen opplever samarbeidet med kommunen eller det statlige, og hvilken kompetanse barnehagene mener at de ansatte bør ha i arbeidet med miljøvern.

Metoden jeg har valgt å benytte for å finne svar på denne problemstillingen er observasjon og kvalitativt forskningsintervju med spørsmål som er rettet mot problemområde.

Jeg skal bruke min praksisbarnehage som grunnlag for observasjoner, og gjennomføre to intervju der. I tillegg skal jeg gjennomføre to intervju i en natur og friluftsbarnehage som har et spesielt fokus på miljøvern. Begge barnehagene er i Rogaland, men tilhører ikke samme kommune. Sammen med relevant teori, vil disse metodene danne grunnlaget for oppgaven, og de konklusjoner jeg kommer frem til.

1.2 Min bakgrunn

Bakgrunnen min for å velge å skrive en bachelor oppgave om miljøvern i barnehagen kan sies å ha noe med min oppvekst på 80- og 90- tallet å gjøre. På denne tiden skjedde det mye på miljøfronten; både av positive og negative ting. Jeg gikk bare et år i barnehagen, så det er hovedsaklig inntrykk fra barneskolen tidlig på 90-tallet som har festet seg til sterke minner i dag. Bilder fra oljeutslipp, fugler som drypper av svart og klebrig olje, fabrikker som spy ut røyk fra høye piper, og bekker som er så forgiftet av forurensing at fiskene flyter med buken opp... Dette er bilder som både skremte og vekket et engasjement.

Miljøvern som var direkte rettet mot barn, når jeg vokste opp, var for eksempel "Blekkulf". Blekkulf er en barnebokfigur som ble skapt av Bente Roestad, og den første boken kom ut i 1989 (Roestad, 2009). Blekkulfprosjektet har i følge Roestad (2009) vært med på å inspirere

og lære en hel generasjon om miljøvern, og det er fremdeles flere klubber, bøker, tv-programmer og filmer om miljøvern som er rettet mot barn.

Min påstand er, med bakgrunn i min egen barndom, at barn kan være sterkt engasjert i miljøvern, og om de har gode forbilder og voksne som er bevisste på hva de videreformidler til barna, så kan det danne grunnlag for miljøbevissthet senere i livet.

2.0 Teoridel

Teorien til denne oppgaven er basert på det valgte problemområdet: miljøvern, i tillegg til barnehagens styringsdokumenter. Miljøverndepartementet, og FNs nettsider vil være viktige kilder i tillegg til pensumbøker og annet fagstoff.

Først blir det historiske perspektivet på miljøvern kort presentert sammen med dagens miljøutfordringer. Hovedvekten vil ligge på hvilket fokus barnehagen har på miljøvern og bærekraftig utvikling, og hvordan de jobber for å oppnå sine mål innen dette feltet.

I den forbindelse så er stortingsmelding nr. 39, *Friluftsliv- Ein veg til høgare livkvalitet*, relevant. Fordi den peker på hvilke utfordringer vi står overfor, og hvordan vi kan bruke naturen for å oppleve det viktige samspillet i naturen, og viktigheten av å ta vare på dette. I følge stortingsmeldingen så er menneskene sakte i ferd med å gli vekk fra naturen og bli det de kaller ”Godværs mennesker” som ikke har fått sanselige erfaringer fra å være i naturen på en allsidig måte. Den største miljøutfordringen vi står overfor er nemlig det at vi distanserer oss, og barna, fra naturen og dermed går mennesker i verste fall glipp av både de positive effektene naturen har på oss, og vi vil også unngå å legge merke til naturens egen helsetilstand. (Miljøverndepartementet, 2001)

Stortingsmeldingen legger også vekt på at voksne må være gode rollemodeller for barn som ferdes i naturen, og at barnehager og skoler som har et stort fokus på lek og undervisning i naturen har fått et positivt utslag på barns miljøengasjement.

2.1 Begrepsavklaring

I løpet av oppgaven nevnes ulike begrep som vil bli nærmere utdypet i dette avsnittet.

Begrepene er viktige å kunne skille og forstå, for å få en forståelse av innholdet i dette tema.

2.1.1 Miljøvern

Miljøvern er et begrep som de fleste er godt kjent med, og har referanser som; forurensing, kildesortering, strømsparing og lignende knyttet til dette. I følge Store norske leksikon (2012), ble selve begrepet dannet fra begrepet naturvern. Disse begrepene kan bli brukt litt om hverandre og sammen, men i hovedsak kan man si at miljøvern handler om vern av natur men også kulturlandskap (miljø påvirket av mennesker).

Begrepet kan deles inn i tre hovedområder. Det første omhandler bærekraftig utvikling ved å sikre primærproduksjon på lang sikt, og bevare naturen og de ressursene vi er avhengige av på en fremtidsrettet måte. Det andre handler om at naturområder skal sikres for rekreasjonsbruk, forskning og undervisning. Og det tredje området skal verne om nærmiljøet og kulturlandskapet ut i fra estetikk og trivsel. (Store norske leksikon, 2012)

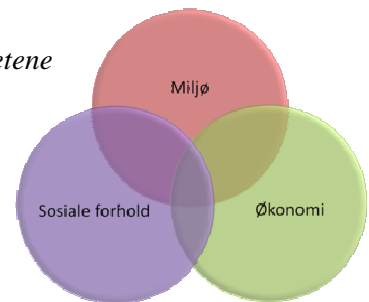
2.1.2 Bærekraftig utvikling

Dette begrepet er stadig oftere å se i forbindelse med miljøvern og bruk av naturen, men ikke alle er fortrolige med eller bruker dette begrepet i det daglige (dette skal jeg komme nærmere tilbake til i resultatdelen).

Begrepet er brukt i Barnehageloven (2005) Rammeplanen (2011), men vi må tilbake til 1987 hvor verdenskommisjonen for miljø og utvikling, også kjent som Brundtland kommisjonen, definerte betydningen av dette begrepet:

Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. (FN-sambandet, 2012)

Bærekraftig utvikling er delt inn i tre områder som verdenssamfunnet må jobbe med for å oppnå bærekraftig utvikling: Miljø, økonomi og sosiale forhold. (FN- sambandet, 2012)

a:
vikling/Hva-

2.1.3 Miljøbevissthet

Miljøbevissthet er et begrep som er brukt i problemstillingen. I denne sammenhengen brukes begrepet miljøbevissthet som en forlengelse av begrepet bevissthet. Bevissthet kan beskrives som den evnen vi har til å registrere vårt samspill med våre omgivelser gjennom opplevelser og påvirkning (Jansen & Glover). Miljøbevissthet kan derfor tolkes som evnen vi har til å få

innsikt, for eksempel gjennom våre opplevelser med kildesortering eller aktiv bruk av naturen, og hvordan dette kan påvirke vår bevissthet om miljøvern.

2.2 Miljøvern i et historisk perspektiv

Rachel Carson, ble født i Pennsylvania i USA 1907. Hun var utdannet marinbiolog, og skrev flere fagbøker om havet. Hun var kjent som kjapp, uredt og dyktig med pennen, og i ettertid beskrives hun som ”den moderne miljøbevegelsens mor”. Allerede på 50-tallet var hun opptatt av at barna måtte få gode opplevelser i naturen sammen med voksne for på den måten å bli glad i naturen og ønske å ta vare på den. I 1962 skrev Carson den vitenskapelige boka ”The Silent Spring” hvor hun satte fokus på følgene av ukritisk bruk av ugras- og insektmidler. Boka førte til omfattende endringer i bruk av slike midler, men det skulle gå lang tid før forbud og etterkomning av forbudene var gjennomført. Selv om budskapet ikke ble godt mottatt på det tidspunktet hun la dem frem, så er hun i ettertid anerkjent for sin forskning, og mye takket være henne så snakker hele verden om forurensing og bærekraftig utvikling i dag (Hilmo, 2012).

På 1970 tallet var miljøvern for alvor et dagsaktuelt tema, og i Norge ble Miljøverndepartementet etablert i 1972 som verdens første i sitt slag. På 1980 tallet fikk vi i Norge vedtatt ”forurensningsloven” som sikret at den som forurenset betalte for opprydding, og det ble også vedtatt i en internasjonal avtale å redusere sur nedbør. Det var ellers også et stort fokus på miljøet. Dette ble forsterket av Tsjernobyl ulykken i 1986, som også fikk store konsekvenser her i landet. I 1987 la Brundtland kommisjonen fram sin rapport om bærekraftig utvikling, og FN konferansen i Rio satte fart på internasjonale avtaler om klima og miljøarbeid. Katalysator på bilene og krav om renere luft ble innført på slutten av 1980 tallet, men forurensing var fremdeles et problem i byene (Miljøverndepartementet). Kyotoprotokollen ble vedtatt i 1997 og ble undertegnet av Norge i 2002. Når avtalen trer i kraft i 2005 er det bare to land (USA og Afghanistan) som ikke har signert. Kyotoavtalen går ut i år, og forhandlingene om en ny avtale er i gang (FN- sambandet).

2.3 Verdens miljøutfordringer

Myhre (2008) skriver at dagens miljøproblematikk og klimaendringer har gått fra å være noe som miljøvernorganisasjoner, politikere, og vitenskapsmenn har vært opptatt av, til å bli dagsaktuelt i media og noe som opptar de fleste samfunnsengasjerte mennesker. Myhre fastslår at det er ingen tvil om at vår menneskelige aktivitet har påvirket atmosfæren, og at

klimaproblemene vi ser i dag er i stor grad knyttet til vår moderne livsstil og vår bruk av fossile stoffer.

I følge FNs klimapanel (IPPC) i en rapport fra 2007 slås det fast at det er over 90 % sannsynlighet for at de fleste klimaendringene som har oppstått de seneste 50 årene er menneske skapte, og at disse endringene vil føre til konsekvenser for økologiske systemer, menneskers helse og forskjellige samfunnssektorer. Det vil i hovedsak være de fattigste landene som vil bli hardest rammet, fordi de er mest avhengige av naturen som sitt livs grunnlag (FN-sambandet, 2011).

FN – sambandet skriver at miljøsaken er komplisert og at det er vanskelig å bedømme hvor store konsekvenser våre handlinger har ført til. Det de derimot er helt sikre på er at vi ikke kan fortsette på den veien vi er nå. Det er på tide å gjøre endringer. Dette krever globale tiltak og internasjonale avtaler. Montrealprotokollen og Kyotoprotokollen er eksempler på slike internasjonale avtaler som har gitt resultater (FN-sambandet, A, 2010). FN fikk også gjennomslag for en verdensomfattende målsetting i 2000 om å bekjempe verdens fattigdom og sult. I forkant av FNs generalforsamling ble den såkalte tusenårserklæringen vedtatt. Denne erklæringen inneholder 8 mål, hvor det 7. er en målsetting om å sikre en miljømessig bærekraftig utvikling (FN - sambandet, B, 2010).

I disse dager har det kommet en ny klimamelding som har fått mye omtale i media. Jens Stoltenberg sier denne klimameldingen er den mest offensive så lang, og at innsatsen for klimapolitikk skal økes ytterligere i forhold til det som er gjort tidligere (Regjeringen, 2012)

Stortingsmeldingen viderefører og fremhever viktigheten av at bærekraftig utvikling bør være grunnleggende i all utvikling, både i Norge, men også verden for øvrig. Den sier også at regjeringen skal fortsette sin rolle i både internasjonal og nasjonal sammenheng for å bidra til prioritering av klimaarbeid. Det er et langsiktig mål å arbeide for at Norge skal bli et lavutslippssamfunn (Miljøverndepartementet, 2012)

2.3.1 Miljøvernarbeid rettet mot barn

Blekkulf er en tidligere kjent miljøvernfigur, og frem til 2006 var Blekkulf miljødetektivenes frontfigur. Etter 2006 gjennomgikk den største miljøorganisasjonen for barn i Norge, en stor endring hvor de byttet navn til ”Miljøagentene”, og laget en bredere profil som skulle appellere til en større aldersgruppe (Naturvernforbundet, 2006).

Miljøagentene er en frivillig organisasjon som er politisk og religiøst uavhengig. De arbeider for at barna skal bli hørt, få et positivt forhold til natur og miljøvern, og en forståelse for bærekraftig utvikling (Miljøagentene).

Den norske turistforening profilerer seg ikke som en miljøorganisasjon, men barnas turlag som er turistforeningens tilbud til barn og familier, har et stort fokus på at barn og voksne skal få varige positive holdninger og tilhørighet til natur og friluftsliv (Den norske turistforening).

Naturvernforbundet og utdanningsforbundet gikk i 2011 inn for et samarbeid om en intensjonsavtale om barn og bærekraftig utvikling. Denne tredde i kraft 1.januar i år og skal vare til utgangen av 2014. I denne avtalen legges det vekt på at organisasjonene skal arbeide for at barn og unge skal få en økt forståelse for bærekraftig utvikling og miljøvernsarbeid (Utdanningsforbundet og Naturvernforbundet, 2011). Dette vitner om at det satses på å informere og lære barn og unge om miljøvern slik at de kan være med å påvirke sin fremtid.

2.4 Hvordan arbeider barnehager med miljøvern?

For å gå nærmere inn på hvordan barnehagene arbeider med miljøvern så undersøkes barnehagens styringsdokumenter for å finne ut hva disse sier om miljøvern og bærekraftig utvikling. Det er disse dokumentene barnehagene skal følge og lage sine pedagogiske opplegg og aktiviteter etter. Det vil derfor være interessant å se hvordan dette tema er formulert i disse dokumentene.

Relevant teori som sier noe om hva, og hvordan barnehagene faktisk arbeider pedagogisk med dette tema i tillegg til teori som sier noe om barn og miljøvern generelt skal også belyses under dette punktet.

2.4.1 Styringsdokumenter

Allerede i formålsparagrafen i barnehageloven (Kunnskapsdepartementet, 2005) slås det fast at respekt for naturen er en grunnleggende verdi i kristen og humanistisk arv og tradisjon som barnehagen skal bygge på, og det er også lagt vekt på at barna skal lære å ta vare på naturen.

Rammeplanen utdyper dette ved å slå fast at bærekraftig utvikling skal fremmes i barnehagens dagligliv sammen med en forståelse for at det er menneskets forvalteransvar å ta vare på natur og kultur. Det er en grunnleggende holdning at alt liv skal respekteres (Kunnskapsdepartementet, 2011).

I fagområdet Natur, miljø og teknikk, vektlegges betydningen av at barna skal få en begynnende forståelse for bærekraftig utvikling og miljøvern, og at personalet skal velge aktiviteter og litteratur som fremmer dette. Kjærlighet til naturen, samspillet og gjensidigheten i naturen, og samspillet mellom mennesker og natur er elementer som er viktige i denne forbindelsen (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Temaheftet om natur og miljø har et stort fokus på miljø og bærekraftig utvikling, og gir konkrete tips om hva det er viktig å fokusere på, og hvorfor. Det vektlegges at personalet i barnehagen ikke behøver detaljkunnskap om hvilke forhold som truer vårt miljø, eller om alle prosesser i naturen. Ved å være et forbilde for barna og respektere, ha interesse for og ta vare på det som finnes i naturen, så er det viktigste grunnlaget lagt (Lysklett, 2006).

Det neste utsnittet fra temahefte om natur og miljø er svært relevant for barnehager som arbeider med miljøvern, men også forhåpentligvis noe alle som er rollemodeller for barn har tenkt over og etter beste evne videreført til barna:

Det er ikke hensiktsmessig å skremme barn ved å fortelle dem om alt det gale som kan skje om vi ikke tar vare på kloden vår. Det vi kan gjøre er å lære dem å ta ansvar for hva de selv gjør i naturen og hvordan de behandler de levende organismene som omgir dem. Om en lærer seg å ferdes på en respektfull måte mens man er barn er sjansen større for at en vil ta vare på og videreføre disse holdningene som voksne. (Lysklett, 2006, s. 27)

I årsplanen (Barnehage 1: 2010-2011, Barnehage 2: 2012) til begge barnehagene jeg har intervjuet legges det vekt på naturopplevelser, kretsløpstenkning, holdningskapende arbeid, og felles ansvar for hverandre og miljøet. Kildesortering, kompostering og andre miljøtiltak er også spesifikt nevnt i årsplanene.

2.4.2 Pedagogisk arbeid

Buaas (1994) skriver i en forkortet versjon av sin hovedfagsoppgave i førskolepedagogikk at det er en stor pedagogisk utfordring å oppdra barn til miljøbevissthet, og gi dem grunnleggende verdier som kan gjøre dem i stand til å ta ansvar for eget og andres liv i barnehagen. Hun mener at didaktisk planlegging, målsetting, observasjon, samarbeid og engasjerte voksne er grunnleggende for å kunne få resultater i et pedagogisk rettet miljøarbeid. Det understrekes i midlertidig at alt ikke kan planlegges fullt ut. Vi kan ikke planlegge opplevelser, men det kan legges til rette for opplevelser med bakgrunn i de verdier og mål som barnehagen har satt.

Mange barnehager har fadderbarn fra fattige land hvor barn kun har en liten del av ressursene våre på jorda. I tillegg til å få dette perspektivet når det gjelder bærekraftig utvikling så er det også mange barnehager som driver med kildesortering, kompost, gjenbruk, og redusert forbruk. Det er viktig å kunne se kritisk på de handlingsmønstre og holdninger som vi tar for gitt, for å kunne arbeide med bærekraftig utvikling i barnehagens hverdag (Langholm, Hilmo, Holter, Lea, & Synnes, 2011).

Norhagen (2009) etterlyser retningslinjer eller et eget temahefte om emne bærekraftig utvikling i barnehagen. Hun stiller spørsmålsteget ved måten begrepet blir brukt i Rammeplanen, og peker på at det ikke er noen konkretisering bak uttrykket som kan gjøre det lettere å arbeide med i barnehagen.

I tidsskriftet "Barnehagefolk" (2009) er utgave 2 brukt til å fokusere på bærekraftig utvikling i sin helhet. Her står det mange gode artikler med ulike fokus, men i de fleste av dem er det lagt vekt på at vi ikke skal la barna bekymre seg for miljøproblemer, og ta ansvar for de klimautfordringene vi har framfor oss.

Edlev (2008) skriver om tre mulige strategier for å arbeide på en miljøpedagogisk måte med barn og unge. Den første går ut på å introdusere barn og unge for bærekraftig utvikling gjennom å oppfordre til miljøvennlig adferd og vaner. Den andre er å oppfordre til demokratisk tenkning, og til å ta selvstendige og kritiske standpunkt når det kommer til miljøspørsmål. Den tredje måten pedagoger kan arbeide for å gjøre barna miljøbevisste er å anerkjenne og støtte barnas individuelle uttrykk og interesser i miljøraker.

2.4.3 Grønn hverdag

Grønn hverdag er en norsk organisasjon som jobber på oppdrag fra miljødepartementet, kommuner, bedrifter og virksomheter. Organisasjonen jobber for at det skal bli enklere å gjøre miljøvennlige, dyrevennlige og etiske valg i hverdagen (Grønn hverdag, 2010).

2.4.4 Grønt flagg

Gjennom den internasjonale organisasjonen FEE (Foundation for Environmental Education) kan barnehager og skoler oppnå Grønt flagg sertifisering. Formålet med denne sertifiseringen er å styrke bærekraftig utvikling gjennom miljøundervisning. Barnehagen må utarbeide en miljøplan og gjennomføre et miljøprosjekt for å oppnå denne sertifiseringen som varer et år (FEE).

2.4.5 Miljøfyrtårn

I følge Grønn hverdag så arbeider mange barnehager i Norge med å oppnå miljøfyrtårn sertifisering. Dette innebærer at barnehagen skal ha et pedagogisk opplegg for barns forhold til miljø, være på tur i naturen minst en gang i uken, ha minst en ressursperson som har kunnskap om miljølære, adoptere en ”100- meterskog”/park, spesielle krav om avfallshåndtering, delta i for eksempel kompostering og kildesortering eller andre miljøaktiviteter, informere og oppfordre foreldre om miljøtiltak som også kan gjennomføres hjemme (Grønn hverdag , 2003).

”Veiledningsheftet for barnehager som ønsker å bli Miljøfyrtårn” (Grønn hverdag , 2003) inneholder konkret informasjon, tips, aktiviteter og opplegg for barnehager som ønsker å bli mer miljøbevisste eller bli miljøfyrtårn. I dag er det 410 barnehager i Norge som er miljøfyrtårn (Stiftelsen Miljøfyrtårn, 2012).

2.4.6 Natur og friluftsliv

De fleste barnehager i Norge legger til rette for de gode opplevelsene ut i naturen; noe det er god grunn til å tro har sammenheng med en begynnende forståelse for bærekraftig utvikling (Langholm, Hilmo, Holter, Lea, & Synnes, 2011).

Marion og Strømme (2008) viser til undersøkelser som sier at positive naturopplevelser i ung alder påvirker deres engasjement for vern av natur og miljø, og at positive opplevelser sammen med voksne rollemodeller antas å være verdifulle når det gjelder å utvikle miljøpositive holdninger. De spekulerer også i om hvilken mennesketype du er har en innvirkning på miljøbevissthet.

Kari Holter har i en artikkel i tidsskriftet ”Barnehagefolk” (2009) samlet mye forskning som omhandler barns tilknytning til naturen og tidlige naturopplevelser. Hun konkluderer med at en slik kontakt med naturen bidrar positivt til barnas utvikling både kognitivt, sosialt og emosjonelt, men at det derimot er knyttet usikkerhet til fremtidig miljøengasjement på bakgrunn av tidlige naturopplevelser.

En modell for barns forståelse av bærekraftig utvikling som stadig dukker opp i naturfag/økologididaktikk er den såkalte ”miljøtrappa”. Modellen kommer i ulike former og med varierende antall trinn etter hvor detaljert en går inn på innholdet i trinnene. Den modellen som er gjengitt her er hentet fra boka ”Forskerfrø” av Langholm et al (2011).

				Ta ansvar for framtida og en bærekraftig utvikling
			Påvirke og medvirke	
		Få en begynnende forståelse for bærekraftig utvikling		
	Samtale om naturen og begynne å forstå sammenhenger i naturen			
Oppdage artsmangfoldet i naturen: samle inn, observere, undersøke				
Være i naturen, naturopplevelser, undre seg, opplevelsesutbrudd som: Se her!				

Modellen er relevant og nyttig som verktøy i barnehagen i arbeidet med bærekraftig utvikling og som utgangspunkt for diskusjoner om hvor langt barna kan nå opp i trappen, eller hvordan vi skal tilrettelegge for at barna skal komme videre.

Langholm et al. sier at det ikke er noen klare skiller mellom trinnene, og at barn veksler frem og tilbake mellom dem. Det vektlegges også at de lavere trinnene alltid inngår i alle fasene videre oppover. Jeg tenker at de øverste trinnene ofte vil være for store til at barn på barnehagenivå kan nå opp til dem. Dette bekrefter også Langholm et al. som sier at "(...) småbarn skal verken ta eller ha ansvar for framtida". (Langholm, Hilmo, Holter, Lea, & Synnes, 2011, s. 86)

3.0 Metode

3.1 Valg av metode

Jeg har valgt å benytte kvalitativ metode i denne oppgaven, fordi jeg ønsker å gå i dybden på hva den enkelte barnehage vektlegger når det gjelder fokus på miljøvern. Gjennom intervju og deltakende observasjon vil jeg få med meg nyanser som jeg ikke ville fått i en kvantitativ metode. I følge Thagaard (1998) så er det karakteristisk at det etableres direkte kontakt med dem som studeres, og at relasjonene er viktige for det materialet som innhentes.

Jeg tenker at det kan være en fordel at jeg kommer inn i barnehagen som student og derfor har en naturlig rolle i barnehagens hverdag. På denne måten vil jeg ha tilgang til barnehagens daglige praksis, og tidligere erfaring fra denne rollen har vist meg at personalet i barnehagen viser forståelse for mine prosjekter og spørsmål angående arbeidet i barnehagen. Men denne rollen krever også at jeg er bevisst på det etiske perspektivet i forskerrollen. Dette kommer jeg nærmere inn på under punktet som omhandler etikk.

Ved å benytte meg av kvalitativ metode i det emne jeg har valgt så vil det også være naturlig å komme innom fenomenologien fordi jeg får svar ut i fra intervjupersonens opplevelser og erfaringer. Dette bekrefter også dette utsagnet fra Kvale og Brinkmann:

”Det kvalitative forskningsintervju er en forskningsmetode som gir privilegert tilgang til menneskers grunnleggende opplevelser av livsverdenen.” (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 49)

Kvale og Brinkman (2009) beskriver et intervju som en samtale med struktur og hensikt, men i motsetning til en samtale så er det intervjueren som setter premissene for samtaleemne, kontroll av retning, formulering av spørsmål, og i et forskningsintervju vil det også være opp til forskeren å fortolke betydningen av det materialet han eller hun får fra intervjupersonen.

Jeg vil gå inn i en deltakende observasjonsrolle (Thagaard, 1998) på grunn av at jeg skal være delaktig i barnehagehverdagen. De observasjonene jeg finner relevante bør gjennomgås med de involverte deltakerne slik at de kan komme med eventuelle innvendinger eller oppklaringer.

3.2 Kvalitativt forskningsintervju

Jeg har valgt å bruke et strukturert intervju, hvor jeg skriver spørsmålene på forhånd og lar intervjupersonen lese gjennom dem og forberede sine svar før intervjuet gjennomføres. Jeg velger denne løsningen fordi jeg mener at dette vil gi mer utfyllende og gjennomtenkte svar, men også fordi det da er lettere å styre tema slik at det er relevant for mitt problemområde.

3.2.1 Transkripsjon av intervju

Hvis intervjupersonen samtykker så ønsker jeg å ta opptak av intervjuet, og transkribere dette etterpå. Når intervjuet er ferdig transkribert vil det bli sendt til intervjupersonen slik at denne kan gå gjennom sine uttalelser og gjøre korrigeringer eller tilføyelser.

Kvale og Brinkman (2009) skriver at intervjusamtalene blir transkribert fra muntlig til skriftlig form for å gjøre dem bedre egnet til analyse. Ulempen med transkripsjon er at elementer i talespråket som tonefall, ironi og humor kan gå tapt i skriftspråket.

Jeg har valgt å transkribere det jeg anser som hovedinnholdet i svarene jeg får fra intervjupersonene. Det vil si at jeg ikke alltid skriver av ordrett, men luker vekk ord som for eksempel: ”liksom”, ”på en måte”, ”umm”, og lignende. Jeg har også valgt å ta bort digresjoner som jeg anser som urelevante for tema intervjuet handler om. Ved å få intervjuet

godkjent av intervjupersonene etter transkripsjonen sikrer jeg at jeg ikke har gjort noen forkortelser eller endringer som forandrer deres uttalelser.

3.3 Deltakende observasjon som metode

Deltakende observasjon er en metode hvor forskerens mål er å avdekke ny kunnskap ved å delta i sosiale prosesser eller i et sosialt system ved hjelp av å observere det som skjer. (Bø & Helle, 2002)

For min del vil jeg være en del av barnehagens hverdag, og følgelig få muligheter til å observere personale og barn med tanke på mitt problemområde. Jeg regner uformelle samtaler med barn og ansatte i barnehagen og visuelle observasjoner som en del av denne metoden.

3.4 Utvalgsproblematikk

Jeg har valgt å basere min forskning på intervjuer av styrer og pedagogisk leder i barnehagen. Grunnen til at jeg velger å bruke fagutdannet personell er fordi jeg tenker at det er naturlig at de har mest innsikt i de temaene jeg skal fokusere på, og at de har erfaring og kunnskap som vil være til hjelp for meg i denne oppgaven.

Thagaard (1998) sier at et strategisk utvalg av informanter som er relevante i forhold til problemstillingen og de teoretiske perspektivene er noe kvalitative studier baserer seg på.

Det at jeg kun fokuserer på å intervju fagutdannet personell i barnehagen, kan føre til at jeg går glipp av holdninger, erfaring og kunnskap som andre ansatte i barnehagen kan ha. Med bakgrunn i denne erkjennelsen ønsker jeg derfor å gjøre observasjoner i hele personalgruppen, slik at jeg kan fange opp ulike perspektiv som personalet kan ha som vil være til betydning for oppgaven.

Antallet personer jeg velger å intervju er basert på hvor mye tid jeg har tilgjengelig for å gjennomføre denne oppgaven. Det kvalitative utvalget bør ikke være større enn at det kan gjennomføres dyptpløyende analyser av materialet (Thagaard, 1998).

3.5 Etikk

For å sikre at oppgaven og utførelsen av denne er i overensstemmelse med de etiske retningslinjer som en slik oppgave bør innholde vil jeg skrive litt om hva som menes med etikk i denne sammenhengen. Kvale og Brinkman (2009) skriver at vi må ta etiske hensyn gjennom hele prosessen av forskningsrapporten. Valg av tema, planlegging, intervju,

transkribering, analysering, verifisering og rapportering skal være gjennomtenkt i forhold til etikk.

Slik jeg ser det så vil ikke mitt problemområde berøre etiske dilemma på et personlig, komprimerende plan, men det er likevel viktig å fokusere på anonymisering, relevans, og saklighet gjennom behandling av kildene til min empiri.

Det må settes spørsmålstegn ved de konsekvensene rapporten har for intervjupersonene, gruppen eller institusjonen den representerer når den blir offentliggjort (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg vil fokusere på å ha en åpen dialog med mine kilder, hvor de får mulighet til å gjennomgå spørsmål, og senere svar, for å gi tilbakemeldinger og rettelser. De vil også få mulighet til å lese rapporten når denne er ferdig.

Når det gjelder behandling av intervjuet så er jeg oppmerksom på hvordan jeg bruker sitater, og at resultatene jeg kommer frem til kan forsvares med bakgrunn i intervjuene og drøftingen av disse, men jeg må også være forberedt på at jeg kan komme fram til et resultat som er på tvers av den teorien jeg benytter i oppgaven.

3.6 Mulige feilkilder

Jeg er bevisst på at det kan oppstå feilkilder i oppgaven. Dette er noe som kan oppstå for eksempel om jeg tar teori ut av den sammenhengen det var ment for å tolke det i lys av utsagn eller svar i intervjuet. Feilkilder kan også oppstå fra intervjupersonen om for eksempel han/hun har en ufullstendig eller feilaktig opplysning, som jeg ikke følger opp ordentlig.

I følge Thagaard (1998) kan det også oppstå mulige feilkilder ved at intervju personene sier det de tror intervjueren vil høre, og at faktorer som kjønn, alder og status kan påvirke innholdet i et intervju.

Hvordan jeg velger å formulere spørsmålene har også innvirkning på intervjupersonenes svar. Jeg har valgt å bruke mest mulig åpne spørsmål for at intervjupersonen skal få si sin mening uten at jeg legger bevisste føringer i forhold til deres svar, men Kvale og Brinkman (2009) skriver at intervjueren også kan påvirke svarene med kroppsspråk eller verbale innspill.

3.7 Reliabilitet og validitet

For å sikre god reliabilitet i forskningen så er det viktig å være fokusert under intervjuene og gjøre mitt beste for og ikke stille ledende spørsmål, eller feiltolke svarene jeg får. Det vil være viktig å ha en god dialog med intervjuobjektet slik at jeg får et så nøyaktig resultat som mulig.

Reliabilitet sier noe om forskningsresultatenes konsistens og troverdighet (Kvale & Brinkmann, 2009).

Min forskning vil være basert på et lite utvalg barnehager, og ansatte i disse, og vil således bære preg av dette. Min streben er likevel å gjøre en grundig og pålitelig undersøkelse hvor jeg kan benytte meg av teori som kan settes i sammenheng med svarene jeg får, og få resultater som kan forsvares i forhold til de resultatene intervjuene gir.

Når jeg bruker intervju og observasjon som metode og grunnlag for forskning så må jeg passe på at spørsmålene er relevante for problemstillingen og teorien jeg skal benytte. Dette vil også påvirke forskningens validitet.

Kvale og Brinkmann (2009) skriver at validitet kan beskrives som riktighet, for eksempel om en slutning er korrekt ut fra de premisser den bygger på, eller om valgte metode er egnet til å undersøke det den er ment å undersøke.

Det jeg først og fremst kan gjøre for å sikre god reliabilitet og validitet er å få flere synspunkter på samme sak, og forsikre meg om at jeg har forstått svarene jeg får og at jeg tar høyde for egen tolkning og mulige feilkilder.

4.0 Resultat av intervju og observasjon

Denne delen av oppgaven skal dreie seg om de observasjoner og intervjuer jeg har gjennomført som danner grunnlaget for resultatet av oppgaven. Intervjuene, intervjuguiden og observasjon ligger som vedlegg til oppgaven.

Jeg vil begynne med å skrive om hvordan observasjonene og intervjuene ble gjennomført, før jeg skal gå nærmere inn på hva resultatet av disse metodene ble i forhold til problemområdet. Resultatet har jeg delt inn i noen underkategorier som er valgt ut i fra intervjuguiden og problemstillingen.

4.1 Gjennomføring av kvalitativt intervju

De to første intervjuene ble gjennomført mens jeg var to uker i praksis. Det er andre året jeg har praksis i denne barnehagen så jeg er godt kjent med deres pedagogiske arbeid og målsetting innen miljøvern. Barnehagen har tidligere hatt grønt flagg sertifisering, men på grunn av store forandringer i uteområdet til barnehagen, så er planene om å bli miljøfyrtårn foreløpig lagt på is.

Intervjuguiden ble utformet i god tid før praksis slik at både styrer og pedagogisk leder fikk mulighet til å lese gjennom og forberede seg på intervjuet.

Denne barnehagen vil senere bli referert til som ”barnehage 1”, styrer: ”S1”, og pedagogisk leder: ”P1”.

Spørsmålene i intervjuguiden er basert på problemstillingen i tillegg til spørsmål jeg finner relevante for et pedagogisk arbeid med miljøvern.

Både styrer og pedagogisk leder i barnehage 1 hadde forberedt seg på intervjuet ved å lese gjennom spørsmålene på forhånd og skrive notater. Begge skrev under på samtykkeskjema jeg hadde utformet hvor jeg skriver om oppgavens formål, og at den eventuelt kan bli lagt ut på bibliotekets nettsider. De samtykker også til at jeg kan bruke båndopptaker for å dokumentere intervjuet.

Intervjuene ble gjennomført individuelt, men på samme dag og sted.

Jeg kontaktet den andre barnehagen ved å ringe styrer og informere om oppgaven jeg skulle skrive, og sa at jeg gjerne ville intervju styrer og pedagogisk leder i deres barnehage. Styrer stilte seg positiv til dette, men ville snakke med de andre ansatte i barnehagen før jeg fikk et endelig svar. Jeg sendte et informasjonsskriv om oppgaven, samtykkeskjema, og intervjuguiden på e-post til barnehagen rett etter telefonsamtalen, og fikk bekreftet noen dager senere at jeg kunne intervju dem.

Denne barnehagen ble valgt ut fordi jeg visste at de har en sterk miljøvernprofil og stort fokus på natur og friluft. Barnehagen er den første bedriften som ble miljøfyrtårn på Haugalandet, de har grønt flagg sertifisering, og fikk tildelt Rogaland fylkeskommunes miljøvernpris i 2011.

Barnehagen vil senere refereres til som ”barnehage 2”, styrer: ”S2” og pedagogisk leder: ”P2”.

Jeg forberedte meg på intervjuet ved å lese gjennom informasjon om barnehagen som lå på nettsidene deres, og ved å tenke gjennom spørsmålene jeg skulle gå gjennom i intervjuet. Begge intervjupersonene hadde også her forberedt seg ved å lese gjennom og ta noen notater til spørsmålene de hadde fått tilsendt på forhånd. De skrev også under på samtykkeskjema, og intervjuene ble gjennomført individuelt, men på samme dag og sted også her.

Jeg finner det relevant å nevne at begge intervjuene i barnehage 2 er besvart av menn, mens intervjuene i barnehage 1 er besvart av kvinner. Jeg velger å ta med denne informasjonen siden det som kjent er mangel på mannlige førskolelærere og fordi de kanskje kan ha et annet perspektiv enn sine kvinnelige kolleger.

4.2 Gjennomføring av observasjoner

Alle observasjoner er gjennomført i praksisbarnehagen hvor jeg deltok i deres daglige rutiner og pedagogiske opplegg. Jeg regner, som nevnt i metod delen, også uformelle samtaler som observasjoner.

4.3 Resultat

Resultatet fra metodene vil her deles inn etter tema, og begge barnehagene tas med i presentasjonen. Intervjuguiden ligger som vedlegg 1, transkriberte intervju ligger som vedlegg 2, og observasjon ligger som vedlegg 3.

4.3.1 Hvor finner barnehagen inspirasjon?

Dette er et sentralt spørsmål i problemstillingen min, og resultatet av intervjuet og observasjonene jeg gjorde om hvilket materiale /inspirasjon barnehagen benytter for å formidle miljøbevissthet på en best mulig måte til barna er, ikke overraskende, at begge barnehagene fremhever barnehagens styringsdokument som gjeldende for sin drift. Temaheftet, natur og miljø, blir i begge barnehagene fremhevet som et godt hjelpemiddel.

Annet materiale eller inspirasjon som er nevnt er: materialet og personlig oppfølging fra Grønn hverdag, internett, kurs, faglitteratur, bedriftsbesøk, blekkulf, og selvlagede opplegg. Barnehage 1 nevner også "Reggio Emilia" som er en filosofi denne barnehagen jobber ut i fra. Barnehage 2, fremhever boka: Børn, dyr og natur av Bent Leicht Madsen som viktig i etableringen av barnehagen som friluftsbarnhage, og de arbeider ut i fra "mange intelligenser" som er en pedagogisk læringsstil basert på Howard Gardners teori.

Observasjoner gjort i barnehage 1 viser at mye av inspirasjonen kommer fra enkeltpersoner i personalet som har kunnskap eller er engasjerte i dette tema, oppsamlet materialet fra ulike kurs, faglitteratur, sammen med innarbeidede rutiner og opplegg som er utprøvd tidligere med gode resultater.

4.3.2 Hvordan arbeider barnehagen med miljøvern, og hvilket fokus har de på barns miljøbevissthet og læringsutbytte?

S1 er opptatt av hvordan arbeidet med miljøvern påvirker fellesskapet i barnehagen på en veldig positiv måte, og at det er viktig at barna skal ta med seg verdien av å ta vare på miljøet rundt seg senere i livet. Hun legger også vekt på at dette arbeidet har vært en bevisst prosess som de har arbeidet lenge og målbevisst med fordi personalet har vært interessert og enige om prosjektene de har gjennomført.

Dette bekreftes også av P1 som mener at det viktigste med arbeidet er at alle er enige og står samlet i det de skal begynne på. Det krever at de bruker tid i personalgruppen før prosjekter settes i gang med barna. På denne måten er alle forberedt og har et felles mål om det som skal settes i gang. Hun sier at hele personalet syns det er viktig å ha fokus på miljøvern, og at noe av det viktigste de kan drive med i barnehagen er å gi barna positive opplevelser ute slik at de vil bruke naturen på en positiv måte hele året og på den måten se viktigheten av å ta vare på den. *”Det er viktig at barna lærer at alle kan gjøre litt”* sier P1. Barnehage 1 er opptatt av at arbeidet må være konkret for at barna skal få mest læring ut av det.

Bevisstgjøring og holdningsskapende arbeid i forhold til forsøpling og kretsløp i naturen er også nevnt fra begge barnehagene.

I barnehage 2 mener både S2 og P2 at arbeidet med miljøvern er så innarbeidet i deres hverdag at personalet har et veldig naturlig og avslappet forhold til det. *”Miljøvern og natur er noe som gjennomsyrrer det meste vi gjør i barnehagen”* sier S2. Det viktigste målet med miljøvernarbeid er at barna blir interessert i å ta vare på naturen, og blir glad i den. S2 sier at han opplever at barna ofte har en enda større kjærlighet til naturen enn det voksne har og at de tar seg bedre tid til å stoppe opp og undre over for eksempel hvorfor det ligger søppel eller andre fremmedelementer i naturen.

P2 legger stor vekt på praktisk rettet arbeid som kildesortering og turer i naturen. Han sier at det er viktig å jobbe aktivt med holdningsskapende arbeid rettet mot barna, og at de ansatte i barnehagen bør være litt idealistiske, og åpne for å prøve nye ting. Forarbeid og evaluering fremheves også i barnehage 2 som viktige faktorer for å lykkes med det de ønsker å oppnå.

4.3.3 Hvordan tilrettelegger eller bidrar kommunen til barnehagens arbeid med miljøvern?

Under dette punktet så vil jeg først begynne med å understreke at jeg kun har fokusert på barnehagens opplevelser av kommunen som samarbeidspartner, og ikke kontaktet eller undersøkt hvordan kommunen stiller seg til dette spørsmålet.

Som tidligere nevnt er barnehagene i forskjellige kommuner og vil derfor ha ulike referanser i dette spørsmålet.

I kommunen til barnehage1 har alle husstander kildesortering med ordning for matavfall, restavfall, papp/papir, og plast. Kommunen har også plassert dunker til glass og metall slik at innbyggerne kan levere dette til gjenvinning. P1 mener at kommunen må legge til rette for at det skal være enkelt for barnehagen å drive med miljøvern, og at kommunen bygger miljøvennlige barnehager med moderne teknologi når det gjelder strøm og slike ting. S1 mener at fylkeskommunen kan bidra ved å tilby kurs, eller midler som det kan søkes om.

I barnehage 2 sin kommune gikk de vekk i fra sortering av matavfall for en stund tilbake noe S2 og P2 er tydelig misfornøyde med. S2 mener at kommunen bør legge til rette for at det arbeidet barnehagen gjør for miljøet skal lønne seg, og at kommunen bør gå foran som et godt eksempel og sertifiseres som miljøfyrtårn. P2 ønsker seg også kommunen som en samarbeidspartner som spiller på deres lag, arrangerer kurs, og legger forholdene til rette for sortering av alt søppel.

4.3.4 Bærekraftig utvikling i barnehagen

Bærekraftig utvikling viste seg å være et begrep som jeg fikk ulike reaksjoner på. I de fire intervjuene jeg gjennomførte var det ingen av dem som brukte dette begrepet blant de andre ansatte i barnehagen, og det var noen som virket litt usikre på innholdet og relevansen til begrepet i barnehagen. Dette var spesielt tydelig i observasjoner gjort i barnehage 1 i samtaler med de ansatte. I alle disse observasjonene syns personalet at dette var et vanskelig begrep, og det virket som de vegret seg for å snakke videre om det.

4.3.5 Barnehagens fokusområde innen miljøvern

Barnehage 1 fokuserer hovedsakelig på kompostering og kjøkkenhage, og fremhever dette som vellykkede prosjekter i barnehagen. I tillegg så driver de med kildesortering, gjenbruksverksted/forming med verdiløst materialet, og hver vår deltar de i aksjon "rusken" hvor de plukker søppel i nærområdet.

Barnehage 2 fikk mye oppmerksomhet da de begynte med tøybleier i barnehagen. Dette er et gratistilbud til foreldrene, og S2 mener at de er den eneste barnehagen som har dette tilbudet.

Barnehagen kildesorterer alt, og komposterer matavfall og organisk materiale. Foreldre kan levere plast til barnehagen gratis og barnehagen betaler for å levere det til resirkulering, dette blir ikke tilbudt fra kommunen. Barnehagen har kjøkkenhage, reparerer leker så langt det lar seg gjøre, er oppmerksomme på økologisk mat, strømsparing og *bruker* naturen mye i følge S2 og P2.

P2 nevner også et spesielt prosjekt som gjennomføres med de eldste i barnehagen om våren, nemlig ”Biotop arbeid”. Dette er et prosjekt som går på kretsløpet i naturen og de går systematisk til verks på et lite område og undersøker hva som fins der av planter og kryp og hvordan alt henger sammen.

Når jeg spør i intervjuene om deres barnehager har større fokus på miljøvern enn andre barnehager svarer 3 av 4 at de tror det. I barnehage 2 er de helt sikre på at de har det og begrunner dette med sine fokusområder i tillegg til at de har både grønt flagg og miljøfyrtårn sertifisering og vant Rogaland fylkeskommunes miljøvernpris.

S1 tror at deres barnehage har et større fokus enn andre barnehager fordi de driver med kompostering, mens P1 ikke vil spekulere i dette siden hun ikke har innblikk i hva alle andre barnehager i kommunen gjør.

5.0 Vurdering av resultat

Når jeg skal vurdere resultatet av undersøkelsene skal jeg se nærmere på oppgavens validitet og reliabilitet, feilkilder, sammenhenger, likheter, og forskjeller. Fikk jeg et svar på problemstillingen?

Resultatet fra intervjuet og observasjonene vil deretter bli diskutert ut i fra teoridelen av oppgaven, og jeg vil peke på ulike perspektiv og forklaringer barnehagene kommer med i de valgte metoder. I den forbindelse vil jeg forsøke å svare på følgende spørsmål:

Har de barnehagene oppgaven tar utgangspunkt i noen ulike perspektiver eller meninger? Hvordan bør barnehager arbeide for å øke barns miljøbevissthet? Er det viktig at de voksne har en god forståelse av bærekraftig utvikling og miljøvern? Bør kommunen være en aktiv

samarbeidspartner med barnehagen når det gjelder miljøvern? Hvilke utfall kan miljøvernarbeid i barnehagen få?

De barnehagene som jeg valgte å bruke i mine kvalitative metoder har i utgangspunktet en ganske ulik profil hvor den ene er en ”vanlig” kommunal barnehage, mens den andre har en sterk profilering som natur og friluftsbarnhage med fokus på miljøvernarbeid. Gjennom intervjuene kom det likevel fram at de har noen felles målsettinger og prosjekter innen miljøvern, nemlig kildesortering, kompostering, kjøkkenhage og holdningsskapende arbeid i naturen. Begge barnehagene er enige om at det er viktig at miljøvern prosjekter må være konkrete, og bruker tid på forberedelser i personalet før prosjekter med barna settes i gang for at prosjekter skal lykkes, begge barnehagene syns at arbeidet med miljøvern er viktig, meningsfullt og relevant i barnehagen.

Begge barnehagene har også et tett samarbeid med Grønn hverdag. S2 sier at de aldri hadde klart å gjennomføre og oppnå alt de har gjort uten den hjelpen og støtten de har fått fra denne organisasjonen.

Den største forskjellen på hvordan barnehagene i denne undersøkelsen arbeider med miljøvern kommer frem når en ser på årsplanene. Barnehage 2 har et større fokus på dette i årsplanen, og det er også tydelig at de har mer kunnskap når det gjelder bærekraftig utvikling og arbeid med miljøvern i intervjuet. Noe som derimot overrasket meg litt er at jeg fikk inntrykk av at de ikke var spesielt bevisst på hvor de hentet inspirasjon eller materialet til sine prosjekter eller arbeid. Både S2 og P2 la vekt på at dette arbeidet var så innarbeidet og en del av de daglige rutineene at det gikk litt av seg selv.

Resultatene jeg fikk fra intervjuer og observasjoner viser at det gjøres en stor innsats i barnehagene for å bevisstgjøre barn på naturen og miljøet rundt seg, men at barnehagene er avhengige av gode samarbeidspartnere og et engasjert og samlet personale for å kunne gjennomføre et helhetlig og holdningsskapende miljøvernarbeid.

I denne oppgaven baserer jeg resultatet på intervju av 4 personer og observasjoner over en periode på to uker. Jeg tenker at dette kan føre til at oppgavens reliabilitet blir svekket fordi en annen forsker kunne fått et annet resultat ved å intervju flere eller gjennomføre intervjuer i andre barnehager, men at resultatet likevel er troverdig basert på de svarene og observasjonene jeg har fått og relatert til teori.

I arbeidet med utforming av spørsmålene var jeg veldig opptatt av å ha åpne spørsmål og la intervjupersonene få snakke fritt. Jeg ser i ettertid at det ikke hadde gjort noe om jeg også stilte noen veiledende spørsmål og var mer aktiv med å følge opp de svarene intervjupersonene gav. Det kan derfor hende at jeg legger for mye egen tolkning i svarene intervjupersonene gir, noe som kan føre til feilkilder.

Jeg ser også at det hadde vært nyttig for meg om jeg hadde satt meg mer grundig inn i teori om miljøvern og spesielt bærekraftig utvikling på forhånd, slik at jeg lettere kunne forstå bakgrunnen for de svarene jeg fikk i intervjuene og bidratt til flere konstruktive diskusjoner og oppfølging av dette tema.

Oppgavens validitet mener jeg er ivaretatt i de metodene jeg har valgt å benytte meg av. Resultatet av intervjuene og observasjonene gir meg svar på problemstillingen. Jeg har forsikret meg om at intervjupersonene har gjennomgått intervjuene slik at utsagnene deres stemmer overens med det de ønsker å formidle og jeg har under hele prosessen vært oppmerksom på at egne tolkninger eller synspunkt kan påvirke resultatene jeg presenterer.

Styringsdokumentene til barnehagen er implementert i barnehagens arbeid med miljøvern og bærekraftig utvikling, slik jeg ser det. Begge barnehagene er aktive ute i naturen sammen med barna og har et stort engasjement blant personale når det gjelder holdningsskapende arbeid på dette området. Det arbeides med at barna skal få respekt for alt liv og oppleve kjærlighet til naturen. Begge barnehagene arbeider også med å se på samspillet i naturen, noe styringsdokumentene legger vekt på. I følge stortingsmelding nr.39 (Miljøverndepartementet, 2001) så er den største miljøutfordringen at vi distanserer oss fra naturen. Jeg syns derfor at det er positivt at barnehagen har fokus på dette i hverdagen.

Barnehage 2 ble valgt ut til denne oppgaven fordi de er en profilert natur og friluftsbarnhage, og det viste også igjen på resultatene at denne barnehagen har en større forståelse for miljøvernarbeid og arbeider aktivt for at barna skal få et positivt og bevisst forhold til naturen og miljøet rundt seg.

Etter min mening *arbeider* begge barnehagene med bærekraftig utvikling, men barnhage 2 hadde en mer avslappet og naturlig omgang med begrepet, mens personalet i barnehage 1 virket mer usikre på hva det innebar. Begge barnehagene var derimot enige om at det var et tungt begrep som det kanskje burde vært arbeidet mer med i personalgruppen. Begrepet er heller ikke inkludert i årsplanen til noen av barnehagene.

Jeg hadde en diskusjon med P1 om det var nødvendig at personalet brukte begrepet seg imellom. Jeg mener at det er en fordel, for å få en god forståelse av hva dette begrepet innebærer siden det er nevnt flere steder i Barnehageloven og Rammeplanen, men også i annet relevant fagstoff i barnehagen, men jeg er enig med Norhagen (2009) som sier at en konkretisering av begrepet burde vært tilstede i Rammeplanen, fordi det da ville vert enklere å få en forståelse for begrepet og i hvilke sammenhenger barnehagen arbeider med det. Hilmo (2009) stiller spørsmålet: Bør forståelse for bærekraftig utvikling, og hvordan en arbeider med dette, være en del av det pedagogiske grunnsynet i barnehagen? Jeg tror at dette er noe som vil bli mer innarbeidet etter hvert, og spesielt nå når det er et ekstra fokus på miljøvern i media på grunn av den nye klimameldingen (Miljøverndepartementet, 2012). Bærekraftig utvikling må etter hvert få en større oppmerksomhet, økonomisk støtte, plass og status i barnehagen, for som Miljøagentene sier: ”Bruk hodet, vi har jo bare en klode”(Hilmo, 2009).

Konkretisering er noe begge barnehagene legger vekt på i miljøvernsarbeid, og begge arbeider i den sammenheng med kildesortering, kompost og økologisk kjøkkenhage. Dette arbeidet har barnehagen gode erfaringer med og det gir barna gode muligheter til å forstå samspillet og kompleksiteten i naturen. P1 sa for eksempel at de hadde gjort forsøk med å legge ulike ting som plast, ananasdusk, bananskall og metall i komposten slik at barna kunne observere hva som skjedde med de ulike tingene. Jeg tenker at dette er en veldig konkret og fin måte for barna å se at ikke alle ting forsvinner når de legges ute i naturen. Annet konkret miljøvernsarbeid i barnehagen som er nevnt er å reparere leker i stedet for å kjøpe nye, bruke verdiløst materialet til å lage nye ting, se på kretsløpet og næringskjedene i naturen.

Jeg spurte pedagogene som ble intervjuet om de hadde fått spørsmål fra bekymrede barn om klimaendringer eller andre skremmende miljøkatastrofer som kan bli omtalt i media, men ingen av dem kunne erindre at de hadde fått noen slike henvendelser fra barn.

Barnehagens samarbeid med Grønn hverdag er noe begge barnehagene sier de har hatt stor nytte av, og at de har lært veldig mye gjennom dette samarbeidet. Når det derimot blir tatt opp samarbeid med kommunen så er det en kjøligere stemning, spesielt hos barnehage 2 som virket ganske oppgitt over kommunens satsing på miljøvern.

Jeg stiller meg selv spørsmålet: Er det egentlig nødvendig for barnehagen å samarbeide med kommunen i det hele tatt om dette emne?

Etter min mening så har intervjupersonene gode poeng i det de sier om at kommunen bør legge til rette for at barnehagens arbeid med miljøvern skal være enklest mulig, både når det gjelder avfallshåndtering, men også økonomisk støtte til spesielle prosjekter som for eksempel kompostering og lignende. Kanskje flere barnehager hadde bidratt til dette viktige arbeidet hvis kommunen hadde vist at dette er noe de satser på, og ønsker at den oppvoksende generasjonen skal ha fokus på og innsikt i?

Noe som går igjen i det meste av litteratur, styringsdokumenter og også i intervjuene er at de har et ønske om at barna skal bli glad i naturen og få positive naturopplevelser og holdninger som de vil ta med seg videre i livet.

S2 fortalte en praksisfortelling som jeg syns viser at barna i denne barnehagen har fått kunnskap om miljøvern og utviklet holdninger som er positive for å kunne ta vare på naturen:

En gruppe barn er nede i skogen utenfor barnehagen og de oppdager at det ligger plastikk der. En 4 åring plukker opp en plast bit og spør ”hvem er det for noen tullinger som har kastet dette ned i skogen her?” En annen 4 åring skyter inn ”de har i hvert fall ikke gått i vår barnehage!”.

Dette eksempelet syns jeg viser at denne barnehagen har lyktes i å formidle til barna hvordan man skal opptre i naturen, og det er også tydelig at barna har forstått at denne barnehagen har et sterkt fokus på miljøvern.

Observasjoner jeg gjorde i barnehage 1 (vedlegg 3) viste meg at barna der hadde innsikt i resirkulering av metall, og hva som egentlig var årsaken til at vi kunne se en ”regnbue” på asfalten. Det virket som barna hadde glede av å ha kunnskap om at de boksene som ble levert til retur, kunne gjenoppstå som en sykkel, eller spiker eller andre ting. Jeg tenker at det er fornuftig å gi barn en slik kunnskap tidlig for å gjøre dem bevisst på, og utvide deres forståelse for hvordan søppelhåndtering foregår, og at det er viktig å sortere avfallet slik at det kan få en ny nytteverdi for oss. Om arbeidet som gjøres i barnehagen også gjør barnas familier mer bevisste så tror jeg barna vil få en enda sterkere opplevelse av at dette er noe viktig, og at barnet kanskje vil være enda mer miljøbevisst i sine handlinger senere i livet.

Kjærlighet til naturen. Positive naturopplevelser. Engasjerte rollemodeller. Er det ”bare” dette som skal til for at barna skal bli miljøbevisste voksne som har gode holdninger og et ønske om å ta vare på naturen?

Jeg tenker at en i alle fall er på god vei om en klarer å formidle dette til alle barna i barnehagen, og for meg så virker det som at det arbeidet barnehagen har lagt i å lære barn en miljøvennlig holdning til sine omgivelser har nyttet. De tiltak og prosjekter som har blitt nevnt i resultatet her er noe som det er lett å knytte et tverrfaglig opplegg rundt, og således noe alle barnehager kunne gjennomført og hatt både glede og nytte av.

FN sambandet mener at det er på tide å ta en ny vei når det gjelder menneskets påvirkning av jorda. Den nye veien er det den neste, og fremtidige generasjoner som skal gå, og det vil derfor være helt nødvendig å gi dem en forståelse av de grunnleggende prosessene i naturen og hvorfor det er verdifullt og ta vare på disse, tenker jeg.

6.0 Oppsummering og konklusjon

Oppsummeringen av resultatdelen er at begge barnehagene legger vekt på at barna skal få innsikt i sammenhenger i naturen, oppleve glede og allsidig bruk av naturen for på den måten få et ønske om å ta vare på den.

Barnehagene bruker Rammeplanen, noe fagstoff og internett, går på kurs og ekskursjoner, fremhever personale med kompetanse på området, og bruker samarbeidspartnere som Grønn hverdag for å øke kompetanse og lage gode prosjekter og vaner innen miljøvern.

Barnehagene har ikke den samme prioriteringen når det gjelder hvor stort fokuset er på miljøvern og å være ute i naturen, men de bruker mange av de samme virkemidlene for å øke barns miljøbevissthet, nemlig: kildesortering, kompostering, økologisk kjøkkenhage, turer og undersøkelser av kretsløp i naturen, og plukking av søppel i nærområdet. Barnehage 2 hadde i tillegg til dette også tilbud om bruk av tøybleier, og et mer helhetlig, og hverdagslig fokus på miljøvernsarbeid.

7.0 Bibliografi

Buaas, E. H. (1994). *Frø - Naturopplevelser som del av en miljøorientert pedagogikk*. Trondheim: DMMH.

Bø, I., & Helle, L. (2002). *Pedagogisk ordbok*. Oslo: Universitetsforlaget.

Den norske turistforening. (u.d.). *Turistforeningen*. Hentet april 24, 2012 fra Barnas turlag: http://www.turistforeningen.no/index.php?fo_id=2232

Edlev, L. T. (2008). *Natur og miljø i pædagogisk arbejde* (2. utg.). København: Munksgaard Danmark.

FEE. (u.d.). *Foundation for Environmental Education*. Hentet april 24, 2012 fra <http://fee.no/?pageslug=hva-er-gront-flagg-4399>

FN - sambandet, B. (2010). *Hva er Tusenårsmålene?* Hentet april 24, 2012 fra <http://www.fn.no/Tema/OEkonomisk-og-sosial-utvikling/FNs-tusenaarsmaal/Hva-er-Tusenaarsmaalene>

FN- sambandet. (2012). *Hva er bærekraftig utvikling?* Hentet april 20, 2012 fra <http://www.fn.no/fn/Tema/Baerekraftig-utvikling/Hva-er-baerekraftig-utvikling/>

FN- sambandet. (u.d.). *Kyotoprotokollen*. Hentet april 24, 2012 fra <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer/Miljoe-og-klima/Kyotoprotokollen>

FN-sambandet. (2011). *FN-sambandet*. Hentet april 15, 2012 fra Konsekvenser av klimaendringer: <http://www.fn.no/Tema/Miljoe-og-klima/Klima/Konsekvenser-av-klimaendringer>

FN-sambandet, A. (2010). *FN-sambandet*. Hentet april 15, 2012 fra Miljøproblemer - en introduksjon: <http://www.fn.no/Tema/Miljoe-og-klima/Miljoe/Miljoe-problemer-en-introduksjon>

Grønn hverdag . (2003). *Grønn Barnehage- Veiledningshefte for barnehager som ønsker å bli Miljøfyrtårn*. Grønn Hverdag i samarbeid med Miljøfyrtårn.

Grønn hverdag. (2010). *Gronnhverdag.no*. Hentet april 17, 2012 fra <http://www.gronnhverdag.no/nor/Om-Groenn-Hverdag>

Hilmo, I. (2009). Hvem er grønnest i landet her? *Barnehagefolk* (2), ss. 34-39.

- Hilmo, I. (2012). Rachel Carson - den første miljøverner? *Naturfag* (1), ss. 10-11.
- Holter, K. (2009). Tidlige naturopplevelser = kjærlighet til naturen? *Barnehagefolk* (2), ss. 42-45.
- Jansen, J., & Glover, J. (u.d.). *Store medisinske leksikon*. Hentet april 19, 2012 fra bevissthet: http://snl.no/.sml_artikkel/bevissthet
- Kunnskapsdepartementet. (2005). *Barnehageloven*. Hentet november 2011 fra lovdata.no: <http://www.lovdata.no/all/nl-20050617-064.html>
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for innholdet i og oppgavene til barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Langholm, G., Hilmo, I., Holter, K., Lea, A., & Synnes, K. (2011). *Forskerfrøboka*. (G. Langhol, Red.) Bergen: Fagbokforlaget.
- Lysklett, O. B. (2006). *Regjeringen.no*. Hentet april 12, 2012 fra Temahefte om natur og miljø: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/290161-temahefte_om_natur_og_miljo.pdf
- Marion, P. v., & Strømme, A. (2008). *Biologididaktikk*. (A. Strømme, Red.) Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Miljøagentene. (u.d.). *Miljøagentene- barnas miljøorganisasjon*. Hentet april 24, 2012 fra <http://miljoagentene.no/om-oss/for-voksne/category174.html>
- Miljøverndepartementet. (2012). *Melding til stortinget (2011-2012)*. Hentet fra Norsk klimapolitikk: <http://www.regjeringen.no/pages/37858627/PDFS/STM201120120021000DDDPDFS.pdf>
- Miljøverndepartementet. (u.d.). *Miljøverndepartementet 40 år*. Hentet april 20, 2012 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/kampanjer/miljoverndepartementets-40-arsjubileum/aktuelle-artikler-40-arsjubileum/miljoverndepartementet-40-ar.html?id=678688>
- Miljøverndepartementet. (2001). *Regjeringen.no*. Hentet April 12, 2012 fra St.meld.nr.39 Friluftsliv- Ein veg til høgare livskvalitet:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/20002001/stmeld-nr-39-2000-2001-.html?id=194963>

Myhre, A. (2008). *Klima, energi og miljø*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Naturvernforbundet. (2006). *Natur & Miljø*. Hentet april 24, 2012 fra <http://naturvernforbundet.no/naturogmiljo/import/skiller-lag-med-blekkulf-article9765-1009.html>

Norhagen, T. J. (2009). Kva kan "utdanning for berekraftig utvikling" vere i barnehagar i Noreg? *Barnehagefolk* (2), ss. 4-13.

Regjeringen. (2012). *Offensiv klimamelding*. Hentet fra Regjeringen.no: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/pressemeldinger/2012/offensiv-klimamelding.html?id=679419>

Roestad, B. (2009). *Miljøpingvinene*. Hentet april 20, 2012 fra http://www.klimapingvinene.no/sider/om_bente.html

Stiftelsen Miljøfyrtårn. (2012). *Miljøfyrtårn*. Hentet april 17, 2012 fra <http://www.miljofyrtarn.no/index.php/forvirksomheter/sert-virksomheter>

Store norske leksikon. (2012). *Natur og miljøvern*. Hentet april 12, 2012 fra http://snl.no/natur-_og_milj%C3%B8vern

Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Utdanningsforbundet og Naturvernforbundet. (2011, desember 15). *Utdanningsforbundet*. Hentet april 15, 2012 fra <http://www.utodanningsforbundet.no/upload/Intensjonsavtale%20Udf%20-%20Naturvernforbundet.pdf>

Vedlegg

Oversikt over vedlegg:

Vedlegg 1: *Intervjuguide s. 35*

Vedlegg 2: *4 intervju s. 36-55*

Vedlegg 3: *Observasjon s.56*

Intervjuguide

- Hvilke styringsdokument eller retningslinjer fra staten/kommunen er dere pålagt å følge når det gjelder videreformidling av miljøvern?
- Bruker dere annen teori, dokumenter, internett, opplegg/aktiviteter for å øke barnas forståelse for miljøvern? Hvis ja, hvilke?
- Hvis nei, hvorfor ikke?
- Etter din erfaring, hvor langt kan barna forstå bærekraftigutvikling og miljøvern?
- På hvilken måte arbeider denne barnehagen med miljøvern?
- Hvilke prosjekter synes du har vert mest vellykket i forhold til barnas miljøbevissthet?
- Hvilke prosjekter har vert mindre vellykkede, og hvorfor?
- Vil du si at denne barnehagen har et større fokus på miljøvern og bærekraftig utvikling enn andre barnehager?
- Hvis ja, hvorfor?
- Hva ønsker dere å oppnå ved å fokusere på miljøvern i barnehagen?
- Hvilke holdninger, erfaring og kunnskap trenger de ansatte for å øke miljøbevissthet hos barna?
- Hvordan kan kompetansen blant personalet heves for at de skal kunne formidle miljøvern på en best mulig måte til barna (og evt foreldrene)?
- På hvilken måte kan staten/kommunen bidra til miljøbevissthet blant de ansatte og eventuelt barna?
- Hvilket utbytte får barna av å jobbe med miljøvern, etter din erfaring?

Kom gjerne med innspill om andre relevante saker du ønsker å snakke om i tillegg til disse spørsmålene!

Jeg setter stor pris på om du kan lese gjennom spørsmålene og ta noen notater slik at vi kan få mest mulig ut av intervjuet!

Mvh Hanne Gunderstad

Vedlegg 2: 4 intervju

Intervju med styrer i praksisbarnehagen

Intervju med styrer, heretter kalt S1. Intervjuer= I.

I: Hvilke styringsdokument eller retningslinjer fra staten/kommunen er dere pålagt å følge når det gjelder videreformidling av miljøvern?

S1: ja altså det e jo rammeplanen og temaheftet om natur og miljø. Det er jo de to dokumentene vi holder oss til.

I: Har kommunen noen lokale føringer?

S1: Nei, det har det ikke vert. Det står vi fritt til å bestemme selv.

I: Bruker dere annen teori, dokumenter, internett, opplegg/aktiviteter for å øke barnas forståelse for miljøvern? Hvis ja, hvilke?

S1: Ja, vi tar ut fra nettet, og i tillegg så har vi hatt grønn hverdag. Her har vi vert veldig aktive, vert medlem og fått godkjent grønt flagg. Så vi har brukt deres dokumenter for å få det mer inn i barnehagen. Det er det vi har holdt oss til, og også hatt kurser både for de ansatte, og også hatt besøk av grønn hverdag på foreldremøter.

I: Etter din erfaring, hvor langt kan barna forstå bærekraftigutvikling og miljøvern?

S1: Ja, akkurat det spørsmålet syns jeg var veldig vanskelig, for dette med bærekraftig utvikling har ikke vi brukt i barnehagen, for å si det sånn da: dette uttrykket har ikke vi brukt i barnehagen.

I: Ikke til barna nei

S1: nei, nei ikke til barna, men miljøvern det har vi brukt. Men ikke bærekraftig utvikling. Det tror jeg blir litt for abstrakt uttrykk for så små barn, men miljøvern og miljø. Spesielt miljø det bruker vi jo hele tiden.

I: men jeg tenker på innholdet i bærekraftig utvikling

S1: for å si det rett ut, det uttrykket har ikke vi, ikke så jeg kan erindre, har brukt overfor barna.

I: Ja, selve uttrykket, men dere har det jo litt med kolonihagen at barna ser at tingene vokser, det blir jo på en måte bærekraftig utvikling at du plukker ikke ut gulrøtter fra løse luften liksom.

S1: åja, så du går så langt ned i det uttrykket. Helt ned til det konkrete der ja. Jeg tenker jo litt mer abstrakt på det uttrykket.

Det vi har snakket om når det gjelder hele kretsløpet på en måte det går jo mer inn på dette med kompostering. Der går barna ut med matavfallet og er med og ser når det blir mold av det. Det klarer de jo å forstå. Da blir det konkret. Ellers har vi ikke vert så mye borti dette.

I: men har du inntrykk av at de kan forstå at vi ikke har ubegrenset med midler eller at ikke hele verden har like mye som oss, eller at hvis vi for eksempel tar for mange dyr så vil det bli for lite mat?

S1: Vi har jo dette tema på FN-dagen. Hvert år så samler vi inn penger til et veldedig formål og i år var det de sult rammede på afrikas horn. Da kom dette tema på banen om de som ikke hadde mat og at vi må hjelpe dem for der har vert tørt og alt dette her, det har vi jo snakket om og det forstår de jo. Men alt dette her med kretsløpet i naturen akkurat sånn fra ende til annen så tror jeg det blir litt avansert, men hvis du går inn på et sånt smalt sporet område, sånn som at det er veldig tørt og at de ikke får gress, og da får ikke kuen mat, og da kan ikke kuen gi kjøtt. Sånn i forhold til afrika, det har vi jo pratet om ja.

I: På hvilken måte arbeider denne barnehagen med miljøvern?

S1: Ja, for det første så snakker vi jo mye om miljøvern kan du si utenfor barnehagen. Vi har jo denne rusken dagen, hvor vi snakker om at vi skal passe på miljøet rundt barnehagen at der ikke ligger plastikk og lignende. Vi har kjøpt inn slike klyper som de kan bruke til å plukke med til slike ting som ikke er så kjekke å ta i, så får alle med seg en pose som de samler bosset i, også samler vi det i en stor sekk tilslutt. Utenfor barnehagen går vi ikke lenger enn til nærmiljøet. Men når det gjelder innenfor barnehagen så er det dette med kildesortering og kompostering. Og der begynner vi med de minste som får være med å sorterer matavfall til kompostering, dette får de med seg, og at dette blir til mold gjennom kompostering, og det tror jeg er veldig viktig.

Alle de voksne her er mer eller mindre interessert i dette, og det er veldig kjekkt for når vi kan konkretisere det sånn så blir jo barna veldig interessert i det, de forstår det jo da, og det blir noe spenning med det.

Det er helst ved mat og kompostering, også ellers sorterer vi jo plast, metall, papir og hermetikk. Vi har bilder på kassene på kjøkkenet hvor de ulike tingene skal sorteres. Barna er veldig nøye på hvor de ulike tingene skal være og spør gjerne når de kommer ut på kjøkkenet. Det er jo en god ting, for da har de jo skjønt det. De er bevisste.

I: Hvilke prosjekter syns du har vert mest vellykket i forhold til barnas miljøbevissthet?

S1: Det er jo dette med komposteringen og disse prosjektene som vi har drevet med over lang tid. Men og dette her med grønnsakshagen, altså alle disse prosjektene som vi har hatt litt større gjennom grønn hverdag har vert vellykkede. Det har vert kjempe vellykket og vi har jo fått godkjent alle prosjektene.

I: Hvilke prosjekter har vert mindre vellykkede, og hvorfor?

S1: Nei, alt som vi har hatt gjennom grønn hverdag har vert vellykket. Vi driver jo sånn at vi driver ikke med så mye, men det vi gjør det går vi i ned i materien på. Og det tror jeg er veldig bra for da sitter det mer hos barna i stedet for å gjøre litt av alt.

Når vi gjør noe så blir det tatt opp på personalmøte på forhånd veldig nøye, og da spør jeg liksom er alle enige i at vi skal dra dette i gang, for hvis ikke alle er enige så blir det alltid litt sånn halvveis. Men om alle er enige så står alle på, og alle har sine oppgaver. Dette rulerer vi også på mellom de voksne og barna hvem som skal gå ut i komposten denne uken osv

Så jeg vil si at vi har arbeidet såpass mye på forhånd at det har blitt vellykket det vi har drevet med. Jeg tror vi har en fordel med det her at vi i alle år har gjort det sånn, at det vi skal drive med det er vi veldig enige med i personalet og dermed så går vi for det.

Det er noen i personalet her som har fått reise ned til tyskland med grønn hverdag for å besøke miljøbevissete skoler og andre anlegg der. Dette var helt i starten. Vi har også hatt andre kursholdere inne her, så det er jo klart at vi har gått såpass djupt i materien at da har det blitt vellykket.

Jeg har en sånn filosofi som jeg tror at jeg har tatt med meg inn her. For å sammenligne litt mellom forarbeid og dette med å sette i gang. Alt er 100%, ikke sant. I norge så er det vanlig

at en jobber 20% med forberedelsene, også bruker en 80% for å få folk med seg og for å få det i gang. I Japan bruker de 80% på forberedelsene og 20% på å få det i gang. For når de er ferdige med forberedelsene så er alle enige og vet hva de skal gjøre, og det har jeg forsøkt å dra med meg inn i barnehagen. Dette handler om hvordan vi leder et prosjekt. Vi lever altså litt sånn som japanere gjør, selv om i japan så har kanskje dette gått litt langt. Dette lærte jeg i min pure ungdom og har forsøkt å leve etter det i jobbsammenheng.

I: Vil du si at denne barnehagen har et større fokus på miljøvern og bærekraftig utvikling enn andre barnehager?

S1: Ja, jeg tror det. Jeg tror det, uten at jeg kan si det veldig sikkert, men altså jeg tror nok at andre barnehager jobber med kildesortering, men ikke dette med kompostering og videre til hagen. Dette gjør de ikke. Vi har jo noen barnehager, vi har jo vert på besøk i en barnehage i haugesund som er veldig dyktige på dette, de er veldig flinke. Vi har vert mye rundt og besøkt andre barnehager. Dette er også noe vi gjør, at vi finner andre barnehager i nærmiljøet som vi reiser til for å lære. Vi har den i haugesund når det gjelder kompostering og kildesortering, også har vi en på stord når det gjelder reggio emilia. Vi får veldig stor inspirasjon av å reise og se.

I: Hva ønsker dere å oppnå ved å fokusere på miljøvern i barnehagen?

S1: Det mener jeg er veldig viktig nå de er ferdige i barnehagen og skal over i skolen, at de vet at dette er en veldig viktig ting for jorden og i det hele tatt fremtiden. Med å begynne i det små og at dette har med deres fremtid. Og det mener jeg at de har med seg, for de sier jo sånn ”nei vi må jo ikke kaste det sammen med det”. Når de får det inn fra de er små så blir det en del av dem, det sitter i ryggmargen på de. Og jeg håper at de ikke, noe så enkelt som, ikke kaster rusk og rot rundt forbi og alt dette her.

Vi prøver utenfor barnehagen å ha det mest mulig ryddig. Det er sjelden det ligger boss her. Og det er klart at barna lærer dette og ser det da. De lærer at sånn skal det være.

Vi har i tillegg kjøpt en kostemaskin slik at barna selv kan holde det ryddig på en morsom måte.

I: Hvilke holdninger, erfaring og kunnskap trenger de ansatte for å øke miljøbevissthet hos barna?

S1: Det har jeg jo nesten vert innpå det. Når vi har startet såne prosjekter så har vi kontaktet nærmiljø, barnehager som vi vet driver med dette, og vi har vert på kurs i innlang og utland sammen med grønn hverdag, og de må kunne dette. Vi kjøper inn faglitteratur og ber de om å lese det (får avspasering). Dette er for å øke deres bevissthet slik at de skal kunne det best mulig faglig.

I: Hvordan kan kompetansen blant personalet heves for at de skal kunne formidle miljøvern på en best mulig måte til barna (og evt foreldrene)?

S1: Altså til foreldrene, det går jo litt i det samme, så for å ta det litt om igjen da, så er det viktig for det første at personalet vil. Også må de få økt kompetansen sin gjennom bøker, kurs. Jeg setter pris på at personalet kommer og spør om å få ta kurser, eller innkjøp av bøker innen emne på eget initiativ.

Når vi da starter opp med et prosjekt så tar vi det opp på foreldremøte. Men vi er veldig forsiktige med å ta det opp med foreldrene før vi er skikkelig inne det selv. Når vi ser at dette kommer til å gå greit så tar vi det opp med foreldrene og prøver å gjøre dem litt bevisste og. At når vi driver med kildesortering så må jo de fortsette med dette hjemme og slik at barna får en sammenheng.

I: På hvilken måte kan staten/kommunen bidra til miljøbevissthet blant de ansatte og eventuelt barna?

S1: Fylkesmannen har nok midler som vi kan søke på fra tid til annen. Vi har aldri søkt om det for vi har aldri trengt noen store midler, men jeg vil si sånn så miljøavdelingen på fylke mener jeg må være den som kan dele ut midler til såne ting, og også arrangere kurser.

Akkurat kommunen har vel ikke hatt noe der. Jeg tror jeg vil anbefale at akkurat dette bør ligge hos fylkesmannen sin miljøvernavdeling.

I: Hvilket utbytte får barna av å jobbe med miljøvern, etter din erfaring?

S1: slik som vi har lagt det opp med kildesortering og rydding og alt sånn så blir de veldig glad og interessert i dette, det er jo veldig konkret slik at de forstår det jo, også blir det en litt sånn konkurranse og spenning for de. Sånn som når vi har denne rusken dagen, så er det spennende å se hva de finner. Og det samme med fn dagen. Så blir de jo bevisste på at det er andre barn som ikke har det så godt som dem, og det er det viktig at de forstår.

Det blir en positiv atmosfære av at vi har det ryddig rundt oss og har dette fokuset.

Jeg syns at dette er noe av det mest positive en kan drive med.

Jeg syns at dette er viktigere enn slike ting som tegning, drama, musikk og forming er for de få, mens dette er viktig for alle, hele gruppen. Noe alle kan bli enige om.

Her kan de dra et prosjekt sammen hvor alle har lik mulighet til å dra sammen og bli like god i, det kan en ikke med dette andre.

I: Men innen miljøvern så kan en jo også bruke de virkemidlene som forming, drama og musikk er.

S1: Ja, jada. Men du kan enes om et felles prosjekt på en mer overordnet og samlet når det gjelder miljøvern, og tenke på dette at en skal dele med de som ikke har det så godt, men så kan du jo legge inn elementer av for eksempel drama og musikk og tegning og alt dette, men det er jo klart, ja jeg mener at dette er klart best for fellesskapet i forhold til de andre tingene.

Vi har trivs veldig godt med å drive med dette, og alle syns dette har vært kjekkt.

Intervju 2, pedagogisk leder i praksisbarnehagen:

Intervju med pedagogisk leder, heretter kalt P1. Intervjuer= I.

I: Hvilke styringsdokument eller retningslinjer fra staten/kommunen er dere pålagt å følge når det gjelder videreformidling av miljøvern?

P1: Uansett hva vi jobber med så er vi pålagt å følge barnehageloven og rammeplanen. Og så har vi temaheftene som hører til rammeplanen som vi jobber ut i fra. Natur og miljø. Også har vi stortingsmeldingen som går på kvalitet i barnehagen.

I: Er det noe lokalt i kommunen som er pålagt dere i forhold til miljøvern?

P1: Kommunen har satt ut søppeldunker som vi kildesorterer i

I: Bruker dere annen teori, dokumenter, internett, opplegg/aktiviteter for å øke barnas forståelse for miljøvern? Hvis ja, hvilke?

P1: Vi bruker mye internett og faglitteratur som vi kjøper, og vi har vært på bedriftsbesøk til bossplassen på Årabråt. Vi fikk der omvisning av en ansatt som viste barna hvordan de behandlet søppelet. Barna fikk også komme inn i bruktbutikken og se at mye av søppelet kunne selges videre istedenfor å bli kastet. Vi har også vært på besøk til Vepro (verna bedrift) Her fikk barna se at gamle klær, tepper, duker etc. kan sys om igjen til andre ting.

Vi får også tilsendt blader i fra Blekkulf.

Om det er aktuelle kurser så kan vi melde oss på det.

I: Etter din erfaring, hvor langt kan barna forstå bærekraftigutvikling og miljøvern?

P1: Jeg mener at om de skal ha forutsetning for å forstå nytten av miljøvern må de kunne se det i praksis, det må konkretiseres. F.eks, i Kolonihagen som vi har hatt i barnehagen har barna vært med å plante frø, som de selv har sett vokst opp og blitt til grønnsaker, urter etc som de igjen har vært med å lage mat av. De har også sett at gamle poteter som har begynt å spire kan plantes ut i jorden igjen og bli til nye poteter som vi kan spise.

Også har vi jo komposten, der ser de jo at når vi kaster gamle matrester nedi den så blir det til jord som vi bruker i Kolonihagen og planter frø, poteter, urter, fruktrær etc. i. Vi har også kastet ting oppi komposten som ikke vil råtne for eksempel plast, metallbokser og plastposer for at de skal forstå at ikke alt blir til jord. Vi hiver også oppi litt store ting, for eksempel en ananasdusk, for at de skal få se at ting råtner i forskjellig tempo. Vi har også hakke opp en ananasdusken i sammen med barna og hevet denne oppi samtidig med en hel dusk, slik at de da kan være med å se at den opphakkede dusken råtner fortere enn den hele dusken.

Jeg tror noe av det viktigste vi kan gjøre er å gjøre barna bevisst på naturen vi har rundt oss, gi dem positive opplevelser ute slik at de blir glad i og har lyst til å bruke naturen de har rundt seg. Da vil de kanskje også etter hvert se viktigheten med å ta vare på den.

I: På hvilken måte arbeider denne barnehagen med miljøvern?

P1: Vi har jo kildesortering hvor vi sorterer metall, glass, plast og papir. Vi har atelier som i utgangspunktet skal være et gjenbruks verksted hvor vi lager ting av verdiløst materiale. Det kan være melkekartonger, blikkbokser, flasker etc. som vi bruker på nytt.

Også har vi jo som nevnt grønnsakshagen og komposten.

Om våren er vi med på aksjon rusk, hvor vi går i nærområde og plukker søppel. Så prøver vi jo å snakke og bevisstgjøre barna på hvor viktig det er og holde naturen fri for søppel.

I tillegg har vi hatt nær kontakt med Grønn hverdag som har hjulpet oss hvis det er noe vi har lurt på eller har ønsket å komme i gang med.

Barnehagen har hatt fokus på miljøvern i mange år, så vi har oppnådd ”Grønt flagg” som er en dokumentasjon på at vi arbeider med naturvern. Akkurat nå ligger dette på is i forbindelse med at uteplassen ble ombygd. Vi var på vei mot miljøfyrtårn som er et skritt videre.

I: Hvilke holdninger, erfaring og kunnskap trenger de ansatte for å øke miljøbevissthet hos barna?

P1: Jeg tror at det viktigste er at vi i personalet står samlet og har et felles ønske og mål rundt det vi arbeider med. Vi bruker lang tid på og introduserer prosjekter som vi ønsker å arbeide med, viktig at hele personalet er enige om og har lyst til å arbeide med prosjektet. Vi brukte for eksempel veldig lang tid før vi begynte med kompostering. Vi hadde kolonihagen en god stund før vi bestemte oss for at vi ønsket at den skulle være økologisk. Vi kunne ikke da bruke kunstgjødsel lenger og trengte kompost jord, kompostjord var litt vanskelig å få tak i så da begynte tanken om kompostering å svirre igjen. Vi hadde vært innom tanken om kompostering tidligere også men det var veldig delte meninger i personalet om dette.

Men ikke bare for kompostjorden skyld heller, det var jo litt for gale å bare hive matavfallet i restavfallet som vi gjorde den gang. Vi er jo i barnehagen for å lære barna gode holdninger. Vi bestemte oss da for å kontakte Grønn hverdag for å få et kurs i kompostering. Etter hvert var vi enige om at dette går vi for, og har ikke angret på det.

I: Tok dere kontakt med grønn hverdag på eget initiativ, eller gjennom kommunen?

P1: Det gjorde vi på eget initiativ.

I: Hvilke prosjekter synes du har vært mest vellykket i forhold til barnas miljøbevissthet?

P1: Kolonihagen og komposteringen.

I: Hvilke prosjekter har vært mindre vellykkede og hvorfor?

P1: Som jeg sa så bruker vi veldig lang tid på å introdusere de prosjektene vi ønsker å arbeide med og vi har få prosjekt, men vi går i dybden og grundig til verks med det vi gjør. Så i

forhold til miljøvern kommer jeg ikke på noe som vi ikke har lyktes med. Vi har fokusert på kolonihagen og komposten.

Men hvis jeg skal nevne noe vi kunne arbeidet mer med må det kanskje være at papir bruken glir litt ut av og til. Vi har sortering så det blir jo kastet der det skal, men vi kunne nok gått inn og kanskje hatt et prosjekt på hvordan vi kan bruke mindre mengder papir. Vi har prøvd å reduserer papirmengden med å ha et system for ferdige og uferdige tegninger oppi noen bokser, men der har vi glidd litt ut.

I: Vil du si at denne barnehagen har et større fokus på miljøvern og bærekraftig utvikling enn andre barnehager?

P1: Det kan jeg ikke svare på for nå er det jo denne barnehagen vi har fokus på, jeg vet ikke hvordan de andre barnehagene i kommunen arbeider i forhold til miljøvern Men vi syns det er viktig å ha fokus på dette.

I: Hva ønsker dere å oppnå ved å fokusere på miljøvern i barnehagen?

P1: Det er å bevisstgjøre barna på at det er viktig å ta vare på miljøet. Lære dem t å bli glad i naturen og det de har rundt seg..

I: Hvordan kan kompetansen blant personalet heves for at de skal kunne formidle miljøvern på en best mulig måte til barna (og evt foreldrene)?

P1: Kurser, det å få hjelp fra andre for eksempel grønn hverdag, litteratur, internett og også dele den kompetansen vi har. Vi kan gjøre andre god ved å dele det vi selv er gode på.

I: På hvilken måte kan staten/kommunen bidra til miljøbevissthet blant de ansatte og eventuelt barna?

P1: De må jo legge til rette for at det skal være enkelt for oss. For eksempel med søppeldunker som vi kan kaste søppel i en for papir, plast, en for metall og sånne ting. Altså det er jo det første, men også når det gjelder bygging at barnehagen, at de bygger miljøvennlige barnehager med moderne teknologi når det gjelder strøm og slike ting. Gjør ting lett for oss, slik at det blir lett å gjøre det.

I: Hvilket utbytte får barna av å jobbe med miljøvern, etter din erfaring?

P1: Forhåpentligvis har de fått med seg noen grunnleggende tanker og verdier om det når de går videre, at det er noe de har i bakhodet.

Det er viktig at de lærer at alle kan gjøre litt. Om det så er at vi kaster maten på rett sted e.l

I: Har dere hørt om det er noen barn som er blitt skremt av ting de har hørt på nyheter og sånn, om global oppvarming eller lignende?

P1: Nei, det har jeg ikke hørt.

Men det jeg merker er at de er små politier som passer på hverandre. For eksempel hvor ting skal kastes.

I: Har dere fått noen innspill fra foreldre?

P1: Vi har bare fått positive tilbakemeldinger om at de syns det er bra at vi har fokus på miljø og miljøvern. Vi har for eksempel hatt høstfester hvor vi har servert betasuppe fra egenproduserte grønnsaker, og kaker pyntet med urter og blomster fra egen hage.

Intervju 3, styrer i barnehage 2:

Intervju med styrer, heretter kalt S2. Intervjuer= I.

I: Hvilke styringsdokument eller retningslinjer fra staten/kommunen er dere pålagt å følge når det gjelder videreformidling av miljøvern?

S2: Det er jo rammeplanen som er det dokumentet som vi må forholde oss til og som vi lager våre planer ut i fra. Årsplanen vår tar utgangspunktet i denne.

I: Bruker dere annen teori, dokumenter, internett, opplegg/aktiviteter for å øke barnas forståelse for miljøvern? Hvis ja, hvilke?

S2: Ikke direkte på akkurat det, men vi jobber ut i fra Mi, Mange intelligenser, dette er vår måte å jobbe på og se de ulike barna. Dette dekker alle fagområdene vi jobber med. Vi evaluerer ting vi har gjort tidligere, og vi har veldig god hjelp fra grønn hverdag. Vi hadde aldri klart å gjennomføre de tingene vi har oppnådd uten dem.

I: Etter din erfaring, hvor langt kan barna forstå bærekraftig utvikling og miljøvern?

S2: De kan forstå veldig mye av det. De er utrolig intelligente. Etter hvert som de går her så klarer de å se sammenhenger. Miljøvern og natur er noe som gjennomsyrrer det meste vi gjør i barnehagen. Vi har en veldig naturlig tilnærming til det å jobbe med miljøvern, og egentlig et ganske avslappet forhold til det, det er så innarbeidet at det går på en måte av seg selv. Barna er med på mange tiltak. Når jeg blir bedt om å beskrive hvordan barna forstår miljøvern slik vi arbeider med det så vil jeg bruke et eksempel som skjedde i november i fjor:

En gruppe barn er nede i skogen utenfor barnehagen og de oppdager at det ligger plastikk der. En 4 åring plukker opp en plast bit og spør ”hvem er det for noen tullinger som har kastet dette ned i skogen her?” En annen 4 åring skyter inn ”de har i hvert fall ikke gått i vår barnehage!”.

Det er akkurat dette vi er på jakt etter at de skal oppnå. At de er interessert i å ta vare på naturen, og bli glad i den. Det er det viktigste for oss. Dette skal sitte helt naturlig, og dette eksempelet viser det. Nå var dette *ett* eksempel, men jeg syns det er et veldig godt eksempel.

Dette med å ha kjærlighet til naturen og ta vare på den, det syns jeg de har en forståelse for, ofte kanskje også i større grad enn de voksne har. Barna har ofte tid til å stoppe opp og undre seg om hvorfor dette ligger her. Når vi voksne ser ting så registrere vi det bare og går videre. Barna stopper opp og gjør noe med det.

I: Syns du det uttrykket ”bærekraftig utvikling” er et vanskelig uttrykk for voksne, de ansatte, i barnehagen?

S2: ja, fordi bærekraftig utvikling det er et så vidt begrep, men vi har jo plukket ut det som blir belyst i rammeplanen. Og det går jo på det å bli glad i naturen og miljøet, så sann sett så er det jo greit.

I: På hvilken måte arbeider denne barnehagen med miljøvern?

S2: ja, hvilke måter arbeider vi med miljøvern. Hvilke måter jobber vi ikke med miljøvern?

Vi har kildesortere alt. Vi har matrest, plast, papir, og selvfølgelig organiske avfall som vi komposterer i to kompostbinger utenfor. Vi bruker kompostjorda når vi skal så om våren, og foreldre kan få levere inn plast til oss gratis, dette betaler vi for å levere til resirkulering. Dette er et tilbud kommunen ikke tilbyr. Kommunen har ingen tilbud om sortering. Vi har tøybleier. Dette begynte vi med for ca 1,5 år siden. Vi bytter ikke ut leker bare for å bytte, vi reparerer. Så skruer vi jo av lys i rom som vi ikke er i. Jeg kjenner det er litt kaldt her inne nå.

Så *braker* vi jo naturen. Og når vi bruker naturen så får det både barn og voksne til å undre seg over naturen og miljøet, og dette kan være grobunn for mange gode diskusjoner og tanker rundt det, som kan bidra til å støtte rundt forståelsen rundt hva miljøvern er.

I: Hvilke prosjekter syns du har vært mest vellykket i forhold til barnas miljøbevissthet?

S2: Dette er litt vanskelig for meg å svare på fordi jeg ikke har vært i denne jobben så lenge, men tøybleier er jo et av de. Vi er jo miljøfyrtårn sertifisert og grønt flagg, så hvert år så må vi ha noe som viser at vi gjør noe som forbedrer oss i forhold til avfallshåndteringen. Vi må ha mindre og mindre avfall. Dette blir jo vanskeligere for hver gang vi skal sertifisere oss, og hver gang vi leverer rapport. Det var da vi ble enige om å undersøke tøybleier, og da var det litt skepsis til det i begynnelsen, men vi kontaktet noen på stord som selger disse bleiene, og de ser veldig delikate ut, fine farger, og ingenting verre enn papirbleier.

I: Har dette spredd seg til foreldrene også?

S2: Dette ble litt mer utfordrende enn vi hadde trodd, for dette første året så hadde vi dette tema på foreldremøte og de fra stord var her og demonstrerte og forklarte om tøybleier, og fordelene med disse. Folk var ivrige og vi hadde stor oppslutning rundt det, for dette er jo en besparelse for foreldrene også. Det koster jo litt med disse papirbleiene i løpet av et år, mens tøybleiene vi tilbyr er gratis for dem. Første året brukte vel alle tøybleier, og noen få brukte dem også hjemme, men det er nok en ganske stor omveltning tror jeg, å skifte et slikt syn på et produkt.

Etter hvert som vi har fått inn nye foreldre så har vi ikke vært så flinke til å selge det inn dette produktet, *tror jeg* er noe av grunnen til at det er færre som bruker tøybleiene i barnehagen nå enn det var i begynnelsen.

Vi fikk mye, og god omtale i forhold til dette prosjektet og så vidt jeg vet så er vi den eneste barnehagen som tilbyr gratis tøybleier til alle barna. Jeg har hørt om andre barnehager der foreldre bruker tøybleier på barna, men som ikke får bruke de i barnehagen. Jeg har vært konsulent for ei mor på østlandet som ikke fikk bruke tøybleier i barnehagen. Hun hadde hørt om oss og fant oss, så det er jo klart at slike ting sprer seg, og det er jo kjempebra. Slik er markedet blitt i barnehagen så vi må profilere oss på noe og vi har valgt natur og miljø.

I: Hvilke prosjekter har vært mindre vellykkede, og hvorfor?

S2: Litt vanskelig å svare på, men så vidt jeg har forstått så blir de prosjektene denne barnehagen bestemmer seg for å gjennomføre som oftest bra. Dette er et litt kjepphøyt svar, men...

I: Hvorfor tror du at det dere gjennomfører blir bra, hva er det som gjør det?

S2: Personalet, barna og foreldrene har et forhold til dette. Foreldrene er veldig lette å få med på nye, og relativt store ting. Personalet går inn i det, det liksom helt naturlig å være med på disse stegene som vi tar, og det er bra. Det er grundige folk som jobber her. Forarbeid og evaluering er viktig. Det er faktisk ansatte som har vært her i 21 år siden barnehagen åpnet, så de har et veldig stort eierforhold til barnehagen og det vi driver med.

I: Vil du si at denne barnehagen har et større fokus på miljøvern og bærekraftig utvikling enn andre barnehager?

S2: Det tør jeg og påstå ja. Det viser det som skjedde i desember i fjor; da vi ble tildelt Rogaland fylkeskommunes miljøvernpris. Fokuset vi har på bærekraftig utvikling er noe som bare er her, noe vi har fokus på hele tiden, helt naturlig. Om du spør pedagogene eller assistentene så tror jeg ikke dette er noe de går og tenker på hele tiden, det er liksom bare blitt helt naturlig. Samtidig som de er flinke å ta til seg nye ting før vi setter i gang med nye prosjekt.

I: Hva ønsker dere å oppnå ved å fokusere på miljøvern i barnehagen?

S2: hovedmålet vårt er jo dette som står i årsplanen:

”Hovedmålet vårt er at barna skal bli glade i naturen på deres egne premisser; at de får positive naturopplevelser og holdninger som de kan ta med seg videre. Gjennom dette skal de ønske å ta vare på naturen og miljøet rundt seg.”

I: Hvilke holdninger, erfaring og kunnskap trenger de ansatte for å øke miljøbevissthet hos barna?

S2: Jeg tror vi må ha voksne som kan og vil formidle et budskap, samtidig så er det viktig at skal vi gi barna de erfaringene og kunnskapen så må vi ferdes i det miljøet og vi må ta tak i de tingene og elementene som påvirker mulighetene våre, og det føler jeg vi gjør.

De voksne må nesten ha et ønske om å formidle og tro på det selv. Det nytter ikke for en som kaster alt i samme søppelbøtte hjemme å snakke om dette, det blir ikke troverdig. Det må

være troverdig for at barna skal forstå det. Det nytter ikke å gå i skogen med barna også hate å være i skogen... Barna gjennomskuer dette veldig fort.

I: Setter dere noen krav til kunnskap?

S2: I utgangspunktet ikke, men at de skal være villige til å lære. Det blir noe kursing. Blant annet så var noen ansatte på et kurs om økologisk kjøkkenhage for to dager siden. Så slike kurs blir prioritert. Grønn hverdag bruker vi flittig. Hvis det er noe vi lurar på innen miljøvern så kan vi bare ringe eller sende mail til dem, så får vi raskt svar

I: Hvordan kan kompetansen blant personalet heves for at de skal kunne formidle miljøvern på en best mulig måte til barna (og evt foreldrene)?

S2: Det går litt på dette vi snakket om tidligere at de må tro på det selv. Selvfølgelig må de få kursing eller kompetanseheving. Også må de ha tid til å undre og forske sammen med barna. Ta seg tid til spørsmålene som kommer. Blant annet så skal vi snart på en studietur til Tyskland. Vi bruker de pengene vi vant da vi fikk Rogaland fylkeskommunes miljøvernpris, og besøker et svært økoverk. Dette er kompetanseheving, gulrot, tips, ideer og inspirasjon!

I: På hvilken måte kan staten/kommunen bidra til miljøbevissthet blant de ansatte og eventuelt barna?

S2: Kommunen kunne kanskje blitt miljøfyrtårn selv. De sier de skal bli det, men jeg tror det ikke før jeg får se det.

De må legge til rette for at sånt arbeid som vi driver med skal lønne seg. Kommunen gjør det vanskelig for seg selv ved å legge vekk avfallshåndteringen som var tidligere. Argumentet kommunen bruker for å gjøre dette er at karmøybuen klarer ikke å sortere sitt eget søppel. Dette er kanskje noe av det dummeste jeg har hørt i hele mitt liv.

Det må bli verdsatt, at du gjør en innsats. Det nytter ikke at en og en holder på. Det er selvfølgelig bra at noen gjør det. Vi er veldig glad for at vi gjør det, men det blir ikke de store resultatene av det. Så for hver person som blir påvirket til å gjøre noe i retning av et bedre miljø de burde bli satt pris på. I hvert fall slik det har blitt nå når vi må kaste alt i samme søppelbøtte.

Kommunen bør ha en profil utad. Ikke bare pålegge og si at vi skal gjøre sånn eller sånn hvis ikke de selv også kan gjøre ting selv. Kommunen bør gå foran som et godt forbilde, det er de som styrer.

I: Hvilket utbytte får barna av å jobbe med miljøvern, etter din erfaring?

S2: Vi føler at vi når målet vårt at de blir glad i naturen og at de ønsker å ta vare på miljøet vårt. Dette er jo hovedmålet vårt. De ser litt andre sammenhenger, de får et innblikk i sammenhenger på en annen måte enn barn i "vanlige" barnehager.

Når vi kaster maten i komposten og etter noen måneder med varmgang så skal den i kaldkomposten og det er jord for eksempel.

De har 4-5 forskjellige søppelbøtter på avdelingene, og barna er veldig bevisste på hvor de forskjellige tingene skal og det synes jeg er verdifullt. De vet at de skal skylle yoghurtbegeret før det kastes.

Vi skal også gå på jakt etter matvarer/kolonialvarer som er miljømerket/økologiskmerket.

Intervju 4, med pedagogisk leder i barnehage 2:

Intervju med pedagogisk leder, heretter kalt P2. Intervjuer= I.

I: Hvilke styringsdokument eller retningslinjer fra staten/kommunen er dere pålagt å følge når det gjelder videreformidling av miljøvern?

P2: Det er jo rammeplanen. I kommunen så er det vel ikke noe spesielt? Ikke som vi er bevisste på da.

Også er det jo dette temaheftet, og der står det mye klokt egentlig.

I: Bruker dere annen teori, dokumenter, internett, opplegg/aktiviteter for å øke barnas forståelse for miljøvern? Hvis ja, hvilke?

P2: Vi bruker en del ting som vi har lagt til selv. Vi bruker internett til å hente bilder og sånne småopplegg, men egentlig ikke. Det var en bok de brukte en del når barnehagen begynte som heter: Børn, dyr og natur (Bent Leicht Madsen) som er en slags "bibel", hvor det står en del praktiske ting og noe teori og tanker bak. Denne ble flittig brukt i begynnelsen. Ellers så er det

jo tradisjoner som en har opparbeidet seg og praktiske kurs med tips, men ikke noe spesielt mer enn det.

I: Etter din erfaring, hvor langt kan barna forstå bærekraftig utvikling og miljøvern?

P2: Det er jo to begrep på en måte. Bærekraftig utvikling blir for svært tenker jeg, så da må du eksemplifisere og konkretisere. Jeg tror ikke vi bruker noen av begrepene med barna i barnehagen, men vi gjør det i praksis. I forhold til at vi bruker mest mulig økologiske ting og at vi lager vår egen hage, dyrker ting, at barna får være med på prosessen der. Kompostering også videre.

Miljøvern. Vi er ikke så veldig fokusert på å bruke det begrepet med barna egentlig, fordi det ofte blir et problemfokus. Selvfølgelig at du skal ta vare på naturen, at du skal bruke den, men at du ikke skal ødelegge og at du skal verne om den, men det blir jo innbakt på en annen måte liksom. Poenget er jo, og målet i planene våre er jo at barna skal være glad i naturen og lære å bruke naturen. Ikke forbruke den, men bruke den. Når de blir glade i naturen som barn så blir de forhåpentligvis inspirert til miljøvernrettede aktiviteter som store.

I: Syns du begrepet bærekraftig utvikling er vanskelig å formidle?

P2: nei, det er ikke vanskelig å formidle det, men det er akkurat dette med å bruke det begrepet med barn, at det blir litt lange taler og sanne ting... ikke et vondt ord om Gro Harlem Brundtland, men det blir på et litt annen nivå.

I: Jeg tenker ikke på å si det til barna, men å bruke det blant de ansatte.

P2: Nei vi har ikke brukt det så veldig mye, dessverre. Vi burde ha brukt det mer, og det er på en måte noe som jeg, og et par stykker med meg, har blitt mer bevisste på i den senere tid med hvor viktig det er med den biten av det, men det er ikke noe vi bruker veldig aktivt her. Dette er noe som vi kan jobbe med og bli bedre på. Helt sikkert. For det er jo definitivt det en må ha i bakhodet. At det må være bærekraftig og at det ikke nødvendigvis er det som er rett her på vår lille plass, ikke nødvendigvis er bærekraftig for resten av kloden. Så det er jo en viktig bit av det.

I: På hvilken måte arbeider denne barnehagen med miljøvern?

P2: Vi jobber med miljøvern som holdningsskapende arbeid over kanskje den viktigste biten, som jeg sa at barn bruker naturen, er aktive og leker i naturen og er eller blir forhåpentligvis

glad i naturen og derfor vil bruke den og verne om den som voksne, så det er holdningsskapende arbeid der. Så er det selvsagt praktisk rettet og med kildesortering. Dette er en barnehage som har vært veldig frempå i mange år, og prøver å finne på nye ting i forhold til det kommunen driver med.

Kildesortering er en viktig bit av det, det har vi gjort lenge, og utvider dette mer og mer. Kompostering, kjøkkenhage, slike praktiske ting. Turene våren er selvfølgelig en viktig del av det. Det å være i naturen er den metoden som kanskje er mest brukt fordi det er alltid, som regel tre dager i uka som vi går på tur og bruker naturen, opplever naturen i alle dens former egentlig.

I: Hvilke prosjekter syns du har vært mest vellykket i forhold til barnas miljøbevissthet?

P2: Det er jo kildesorteringen for da får de innarbeidet gode vaner og holdninger. Dette er spesielt viktig på karmøy fordi kommunen har en litt spesiell kildesorteringspolitikk. Eller de har jo ikke en politikk på det, de bare kaster alt i ett...

Det er noe med å gi barna gode vaner og et godt alternativ til den biten selvfølgelig. Så det er vellykket. Så har vi ofte biotop arbeid om våren. Det er for de eldste barna på avdelingen, og dette er som regel en *rungende suksess*. Neida, men dette pleier å gå fint. Så da tar vi et av de områdene som vi går til hele året også undersøker vi litt mer systematisk hva som fins der, kretsløp, planter og dyr og hvordan dette henger sammen. Alle barna er med å leter, tar bilder, tar planter med tilbake til barnehagen som vi kan presse og henge opp på en plansje. Så prater vi om hvem som spiser hvem, og slike ting.

I: Hvilke prosjekter har vært mindre vellykkede, og hvorfor?

P2: Jeg satt og tenkte litt på dette, men jeg vet egentlig ikke. Litt sånn arrogant kanskje men...

Drivhuset vårt blåser alltid ned, så det er ikke så veldig gøy, men det er jo vår skyld.

I: Hva er det som gjør deres prosjekter vellykkede tror du?

P2: For all del så kan jo vi også gå på noen mindre smeller, men jeg kan ikke erindre noen prosjekter som har totalt koka vekk på en måte. Hvorfor det går fint er vel fordi det ofte er modifiseringer av ting som vi til en viss grad vet fungerer. Vi prøver å ha barna i aktivitet og i fokus. Det er ting som er innarbeidet i dagliglivet egentlig og som blir vaner, og dermed funker. Det er dette biotoparbeidet som er hovedprosjektet vårt årlig, ellers så er det dette

daglige miljøarbeidet som er drivet her hos oss tenker jeg. Med kildesortering, med turer og opplevelser, og trening.

I: Vil du si at denne barnehagen har et større fokus på miljøvern og bærekraftig utvikling enn andre barnehager?

P2: Ja, igjen så høres jeg litt arrogant ut, men jeg syns jo kanskje det. Fordi at alle går på tur, minst 2 dager i uken. Altså hele barnehagen, ikke bare en gruppe som er ute en liten sving. Og vi prøver å være bevisste på at når vi er ute på tur så er det ikke bare for å lufte matpakken. Vi går ikke bare og spiser en plass også fort tilbake, men vi bruker så langt som det er mulig å benytte selve turen til der vi skal og bruke opplevelsene der, og bruke de gode områdene vi har. Vi har nøtteskog, koie, strand. Vi har ikke så mange områder, men de vi har er varierte og som barna er trygge i. Når de kommer dit så vet de hva de har.

Også har vi tøybleier, det er det vel ingen andre så har. Derfor er vi jo flinkere.

Også er vi miljøsertifiserte med miljøfyrtårn og grønt flagg, men dette har jo en del andre barnehager og selvfølgelig.

Dette er en barnehage som er bevisst og på barrikadene, og som alltid har lyst å prøve nye ting og bli bedre, og alltid prøve avfallsreducerende tiltak. Vi begynte å sortere plast når ingen andre gjør det, og vi prøver tøybleier når ingen andre gjør det.

I: Hva ønsker dere å oppnå ved å fokusere på miljøvern i barnehagen?

P2: Vi ønsker å oppnå glade barn som vil ta vare på og bli glad i naturen, og gode holdninger.

Det er dette vi ønsker å oppnå, for vi ønsker at barna skal lære å ta vare på naturen på en fornuftig måte og lære at du ikke skal ødelegge ting, men du kan ta det du trenger også lar du resten være.

I: Hvilke holdninger, erfaring og kunnskap trenger de ansatte for å øke miljøbevissthet hos barna?

P2: Det som er litt paradoksalt med denne barnehagen er at det er ingen sånne "Monsener", det er ingen sånne villmenn som er her. Det er liksom sånn, ikke akkurat sofagriser da, men det er helt vanlige folk liksom. Så jeg tenker at det du trenger er en gjeng som er litt sånn idealistisk og som står litt på barrikadene og som brenner litte grann. Som vet hva de vil og som brenner for det. Også trenger du folk som er åpne og ikke redde for å prøve nye ting.

Minstekravet er at du har en gjeng som er villige til å prøve det som blir bestemt i alle fall. Selv om noen kanskje er skeptiske til tøybleier, så prøver vi likevel, og hvis det funker så. Når du ser at det funker så snur en jo, og da gjør du det.

Det er dette du trenger, og litt kurser og sånn selvfølgelig, inspirasjon.

I: Hvordan kan kompetansen blant personalet heves for at de skal kunne formidle miljøvern på en best mulig måte til barna (og evt foreldrene)?

P2: En må jo ha et minimum av kunnskap selvfølgelig. Det er noe med dette å prøve, også lærer en av noen feil også når det funker så fortsetter en jo. Hvis det ikke funker så kutten er det ut.

I: Om dere for eksempel hadde fått en del nye ansatte, og tenkte at nå må vi heve kunnskapen litt?

P2: Det er ikke vanskelig, men det kan være lett å glemme. Det er ikke et problem, men en går litt på sånn vanebasert, og det er viktig å videreføre den kunnskapen. Det må skje på personalmøter, og at vi hjelper hverandre. At vi ikke begynner å kjefte på hverandre med en gang, men at vi viser hverandre hvordan vi gjør ting. Når jeg begynte her så husker jeg at jeg fikk et lynkurs i hvordan jeg skulle skylle melkekartonger. Da tenkte jeg at det var for dumt, men jeg skjønner etter hvert hvorfor de gjorde det, fordi det er en måte å gjøre ting på og det funker greit. Og det er noe som er viktig å ta vare på, og også ta vare på de nye ansatte, og fortelle de hva som er viktig, og hvorfor vi gjør det, ellers så sklir det ut, og det er ofte små detaljer som holder det hele sammen. Til en viss grad hvert fall.

I: På hvilken måte kan staten/kommunen bidra til miljøbevissthet blant de ansatte og eventuelt barna?

P2: Jeg vet ikke. Masse penger og sånn, til oss... Mer lønn! Nei, jeg vet ikke. Kjøre i gang med kurs og sånn selvfølgelig.

De kan begynne å kildesortere igjen, det hadde jo hjulpet litt. Også kan de begynne å sortere plast, det hadde hjulpet litt, også kan de legge forholdene til rette. Være en samarbeidspartner når vi trenger hjelp. Det er jo viktig at vi har kommunen på lag. At vi slipper å krangle med dem, for det er kjedelig å krangle med folk hele tiden.

I: Hvilket utbytte får barna av å jobbe med miljøvern, etter din erfaring?

P2: Forhåpentligvis gode holdninger, også er erfaringen min at når de går så mye på tur, så får de utrolig mye gratis. Eller ikke akkurat gratis, de må jo jobbe litt for det, men de får mye med seg når de er så mye ute i naturen, og det er mye bonusvirkninger med bedre motorikk og bedre helse, gode vaner, alt det som bygger opp for barndommen, både fysisk og mentalt har dette mye å si for hvordan vi fungerer senere. Mestringsopplevelser selvfølgelig. Alt dette har jo ikke direkte med miljøvern å gjøre, men det er på en måte bivirkninger. Men det er noe med å la barn være barn og. En skal ikke pumpe dem fulle av problemstillinger. Slik det står i hovedmålet vært i årsplanen:

” Hovedmålet vårt er at barna skal bli glade i naturen på deres egne premisser; at de får positive naturopplevelser og holdninger som de kan ta med seg videre. Gjennom dette skal de ønske å ta vare på naturen og miljøet rundt seg.”

Ikke pumpe de fulle med informasjon om drivhuseffekter og slike ting.

I: Har du noen gang fått spørsmål fra barna om så store ting, at det er skummelt?

P2: Nei lite, ikke som jeg kan huske nå.

Vedlegg 3

Observasjon fra praksis

Torsdag 08.03.12

Tur til resirkulering med bokser og glass. Samling før vi gikk for å si noe om hva vi skulle. Barna visste at når vi kaster boksene så kan vi lage nye ting.

Samling ved resirkuleringsdunkene. Jeg forklarte at når dunken er full så kommer en lastebil og henter den og tar den med til en fabrikk som kan gjøre om metall og glass til andre ting. F.eks sykkel og leker. En av barna foreslo krokodille.

Vi møtte styrer på butikken. Hun skulle hente posten og stanset med bilen i gang for å snakke med oss, og barna var interessert i eksosen. Førskolelæreren forklarte at eksosen forurenses og at vi hadde visst at posten skulle hentes så hadde det vært bedre at vi hadde gjort det, så hadde styrer sluppet å bruke bilen ned til posten.

På vei hjem så barna ”regnbuen” på bakken og i pyttene. Førskolelærer lurte på om barna visste hva det var som laget regnbuen, og en av guttene svarte ”Olje!”